

Tartu Riiklik Ülikool
NSV Liidu ajaloo kateeder

„Pravda“ revolutsioonilise
võitluse organiseerijana
Venemaa ääremaaadel

1912.-1914. a.

Diplomitöö

A. Paju,
Ajaloo- Keeleteaduskonna ajaloo
osakonna mittetatsionaarne üli-
õpilane

Juhendaja: dots. L. Fringson

Tei NSV Liidu ajal. nat.
rav. nr. 1746

Tänu 1963

Liseseisukatus

1909. a. lõpuks toimusid Venemaa tööstuses tunduvad muudatused. Tööstuses pikemat aega kestnud depressioon asendus uue tõusuga. Uue tööstusliku tõusu aluseks oli kapitalide tunduvalt akumulatsioon riigis ja siseturu kasv, mida osaliselt soodustas Stolõpini agraarreform. Peale selle järgnes 1909. aastast alates üksteisele rida võrdlemisi hea viljasaagiga aastaid. Pärist ufermi tugernes kulaklik ladvik ning hakkas nõudma rohkem rauda, ehitusmaterjali, nahka, riieid. Sõjätööstuse, eelkõige aga laevahituse kasv kindlustas rasketööstusele suuremad riiklikud tellimused.

Tõusu soodustas ka üldine, suurel määral relvastumise võidujooksuga seotud majanduslik elavnemine kapitalistlikes lääneriikides neil aastail.

Esimene maailmasõja eelseid aastaid iseloomustas kapitalismi kiire kasv ka Venemaa ääremaaades: Ukraina, Valge-Venes, Tšuga-Kaukaasias, Baltikumis, Kesk-Aasias. Tööstuse kiire areng sidus nad tihedate sidemetega Venemaa keskusega. Bakuu, Kiiev, Narva, Riia tööstused peamiselt Venemaa siseturule. Ukraina kujunes Venemaa röö- metallurgia baasiks, Baltikumi sadamatel oli suur tähtsus Venemaa kaubavahetuses, Kesk-Aasia muutus vana tekstiil-tööstusele tooraine allikaks. Mis puutub Tšuga-Kaukaasias mahajäänud rajoonidesse, siis kujunesid nad Venemaa naftabaasiks ja odava koloniaalkauba allikaks.

Kapitalismi areng kutsus esile tööliste rühumise ja eksploatatsiooni tugevumise, eiti just ääremaaades, kus töölistel kannatajad kahekordse rühumise all. Kuid ka töölised olid traditsioonid

ja omandanud võitluskojemusi ega leppi-
nud enam õigusest olukorraga. Bolševoi-
kud väitsid peale 1905.-1907. a. revolutsi-
ooni, et revolutsiooni ülesandeid pole veel
lahendatud ja neid pole võimalik lahenda-
da rahulikult jät. V. I. Lenin nägi ette, et rev-
olutsiooniline teos oli paratamatu. Nii see
tegelikult oligi. „1911. aastal toimub töö-
lismasside aeglase üleminek pealinnale...
Mitmelt poolt tulevad andmed selle koh-
ta, et väsimus, tardumus, mille tekitab
kontrerevolutsiooni reidutsemine, on möödu-
mas, asi kaldub jälle revolutsiooni poole.“²
V. I. Lenin, analüüsides eelnevat revolutsi-
oonilist liikumist, tuli järeldusele: „Rah-
vahvaliku ulatusega poliitiline kriis on Ve-
nemaal käes ja pealegi on see niisugune
kriis, mis puudutab just riigikorra alu-
seid ja hoopiski mitte selle mõningaid
üksikasju, puudutab hoone vundamenti,
mitte aga üht või teist juurdetaili, mit-

---

¹ C. M. Kobarev, Борьба с буржуазией. Третья, 1941, л. 5

² V. I. Lenin, Труды, 18. кн., л. 84.

te üht või teist korrust.¹

See lõi objektiivsed võimalused ääremaaade tööliste „ärkamiseks“ ja ühinemiseks Venemaa töölistega nende ühiste vaenlaste - tsarismi, mõisnike ja kapitalistide vastu. Reaktsiooni määratlemisest hoolimata ei suutnud tsarivalitsus rahva vabaduspüüdlusi ja elutingimuste parandamise taotlusi ikkagi lüüa. Masside üha rõhujate vastu hakkas uue jõuga esile purskama, töölisel valmistused otustavaks võitluseks.

Revolutsiooniline tõus 1912.-1914. a. kutsus aktiivsele tegevusele sajad tuhanded töölisel. See seadis partei ette vastutava ülesande - revolutsioonilise liikumise juhtimise. Bolševikud usotsas V. I. Leniniga said aru, et tööliste ja talupoegade stabiilist liikumist ühis tingimustes pole võimalik juhtida ilma legaalse töölisajaleheta. Ka Praha kongressis² juhtis selle-

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 19. kd., lk. 195.

² VSDTP Kuuks Mevenemaaline (Praha) kongress, 5.-17. jaan. 1912.

le tähelepanu. Konverentsi ajal korraldati erinõupidamine V. I. Lenini juhtimisel, kus otsustati välja anda Peterburis igapäevane legaalne tööliste ajaleht.

Oli vaja ajalehte, mis oleks annu-
saadav töötavatele massidele, peegeldaks laialdaselt tööliste elu ja võitluse küsi-
musi ning valgustaks ka teoreetilisi prob-
leme, oleks täielikult esindlike klassi-
de kasvatamise ja ühendamise organ.¹

Tööliste ajalehe väljaandmisele
elnes pingeline töö, mille hingeks, suu-
rajaks ja juhiks oli V. I. Lenin. Järgnesid
nõupidamised Peterburis, Zvezda'i toime-
tuse juhtivate töötajatega ja kohalike
kõltsivikega ajalehe väljaandmise küsimu-
ses. V. I. Lenin, kes viikis emigratsioonis Pa-
riisis, neist nõupidamistest ose võtta ei
saanud, kuid ta tundis huvi kõige vastu.
Peaaegu iga samm, mis võeti ette aja-
lehe väljaandmise ettevalmistamisel, koos-

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 19. kd., lk. 43.

kõlastati temaga. Oma artiklitega juhtis V. I. Lenin bolševike poolt kohtadel tehtavat agitatsiooni ajalehe väljaandmiseks, näitas neis tööliste ajalehe ülesanded ning paljastas likvidaatoreid, kes püüdsid endi kätte haarata ettevalmistusi ning taxistasid kõigiti bolševike tööd.

Likvidaatorid, kes seni olid seendunud, et nad valitsevad legaalses ajakirjanduses, tundsid, et pind nende jälge all oli lõõnud kõikumine. Et taxistada bolševike ajalehe väljaandmist, varjasid nad end loosungitega „ühtsusest“ ja töid esile idee lüüa parteitu organisatsioon, mis ühendaks kõik sotsiaaldemokraadid. Peale kannaegset ettevalmistust korraldasid likvidaatorid 1912. a. veebruaris legaalse tööliste koosoleku initsiatiivgrupi loomiseks. Siina õnnestus pääseda ainult 8 bolševikule. Tahtes lüüa initsiatiivgruppi ajalehe väljaandmiseks, lootsid likvidaatorid ise asuda selle etteotsa, kuid „Zvezda“ agitatsioon muutus iga päevaga laiemaks ja see üld

ei õnnestunud.

V. J. Lenini, bolševike ja tööliste ühis-
sed jõupingutused kaandsid vilja ja töö-
liste ajaleht alustas oma võitlused. Karl
Marxi 94-ndal sünniaastapäeval, 22. apr.
1912. a. ilmus Peterburis bolševike ajalehe
'Pravda' esimene number. V. J. Lenin hin-
das väga kõrgelt ajalehe ilmumist ja
eriti Peterburi tööliste initsiatiivi. "Võib
liialdamata öelda, et tööliste organi-
seerimisega tegid Peterburi tööliised ära
suure ajaloolise töö. Töölisdemokraatia
koondas ja tugevendas end uskumatult ras-
ketes tingimustes."¹ Asudes tööle, nõistis
ka 'Pravda' toimetus seda suurt poliiti-
list vastutust, mille ta oli endale võtnud.
Kui poleks õnnestunud see esimene töö-
lisapäevalehe katse, siis, võib olla, oleks pal-
judeks aastateks hävitatud tööliste loo-
tus omada enda igapäevast ajalehte.²

---

¹ V. J. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 167.

² М. Ольминский, Из эпохи "Звезда" и
'Правда', Москва, 1956, lk. 144.

„Pravda“ edu aastail 1912-1914 oli seotud V. I. Lenini tegevusega, tema töö ja juhtimisega. V. I. Lenini tegevus nõttis laia ulatuse: ei olnud ühtegi küsimust ajalehes, mis poleks huvitanud teda. Ta andis juhendeid „Pravda“ toimetusele jooksvaks tööks, tõstis esile tähtsamaid probleeme, mida oli vaja ajalehe veergudel lahendada, suunas tähelepanu vigadele, selgitas need ning aitas parandada. Selluse, et kasvavast revolutsioonilisest liikumisest hõlmatud Venemaale lähemal olla, asus V. I. Lenin elama Pariisist Krakovisse. Siit oli kergem ühendust pidada Piiteriga ning läbi vüa koostööd „Pravdaga“. „Elav side juhiga andis suurepäraseid tulemusi. Siia sõitnud seltsimehed selgitasid aktuaalseid küsimusi, said vajalikke instruktsioone, rikastasid oma teadmisi ja läksid töö juurde tagasi kasvunud energia ja usuga.“¹ V. I. Lenin rõhutas, et töölisajaleht peab olema võitlev, julgelt üles seadma vaja-

---

¹ Mälestusi V. I. Leninist, Tallinn, 1961, lk. 452.

likke küsimusi, paljastades töölisklassi vaenlasi, kes tekitasid kahju töölisklassile ja revolutsioonile. „Töölisajaleht on töölistribüün. Siin tuleb kogu Venemaa ette üksteise järel üles seada küsimused tööliste elust üldse ja töölisdemokraatiast eriti. Peterburi töölised tegid algust. Nende energiale on Venemaa proletariaat tänuvõlglane esimese töölispäevalehe eest, mis hakkas ilmuma pärast kurje ja raskeid aastaid.“¹

V. I. Lenini artiklid olid kirjutatud selgelt ja lihtsalt, nad arendasid luigejas proletaarsete internatsionalismi ja klassisolidarsuse tundeid, kasvatasid teadmist, et kõigi maade töölistel on ühised huvid.² Need artiklid suunasid partei tööd. V. I. Lenini sõna jõud ja võitmatu peitus selles, et tema sõna oli alati sügaralt parteiline, kirglik, terav ja tabav. Iga tema esinemist iseloomustas halasta-

---

¹ „Трудягой“, № 103, 29. augustil 1912.

² V. I. Lenin, dühike ülevaade elust ja tegevusest, Tallinn, 1961, lk. 61.

matu jäjekindlus, tihed side eluga ja praktilise tööga.¹ „Kõik, mis ta ütles, oli selge ja veener.“² V. I. Lenini tihed side ajalehe toimetusega ja Peterburi juhtiva tuumikuga võimaldas tal ajalehte hoida õigel poliitilisel kursil. 1912.-1914. a. ilmus „Pravdas“ 284 V. I. Lenini artiklit.³ Oma artiklites puudutas ta paljusid küsimusi, näit. kapitalismi arengut, tööliikumist, agrar-küsimust, riigiduumat, legaalseste organisatsioonide tööd, nende hulgas aga üheks kesksemaks oli rahvusküsimus. Revolutsioonilise liikumise tõusu aastail muutus see eriti teravaks.

Rahvusküsimuse suhte valdkonnas leidis Venemaal aset vaen, vastastikkune mitteusaldamine ja ebarõrdsus. Tsarismi koloniaalpoliitika oli selleks piinaks, kus õitses vähemusrahvaste diskrimineerimine ja valitseva rahvuse šovinism. Pal-

---

¹ A. Tarassenko, Lenini elu sõna, Tallinn, 1960, lk. 3.

² G. Krizžanovski, Mõtled ja revolutsionäär, Tallinn, 1960, lk. 13.

³ „Борьба и учение“, № 5, 1962, lk. 13.

jürahvusline ja paljuseeliline Venemaa etendas endast kompleksi, kus eksistentsid ja arenesid peaaegu kõik ühiskondlik-majanduslike suhete vormid. Siin võis leida gruppe, kes säilitasid ürgaegse ühiskonna suhteid kuni rändkarjakaasvatajate suguharudeni feodaalse kallakuga. Samuti ka rahvusi kapitalistlike suhetega ja kõrge kultuuriga. Suur oli vähe, mis lahutas Venemaa rahvaid nende majanduslikus, poliitilises ja kultuurilises arengus.

Vastavalt sellele, mida märgatavamaks muutus Stolõpini poliitika läbikukkumine, seda enam intensiivistas tsaarivalitsus rahvuste üksteise peale ärsitamist, lootes sellega töölisi maha suruda ja vaos hoida. „Jaga ja valitse“ — selline oli tsarismi koloniaalpoliitika lipukiri. Seoses vastuolude teravnemisega oli imperialism eluliselt huvitatud sellest, et eri rahvustest töölisi eraldada ning külvas nende mõtete mürgitamiseks natsionaalismi ja soviniismi.

Võitlus revolutsioonilise liikumise

vastu oli tsarismi ustavaks liitlaseks rahvuslik kodanlus, kes toetas tsarismi tema poliitikas ja rahvuste demokraatliku kultuuri metsikus jälitamises. Et näidata üles truualamlikkust tsarismile, kasutasid kodanlikud nationalistid tööliste rahvusi rahvusvaenu süvendamiseks uue rahva vastu. Sellega püüti töötajate tähelepanu kõrvale juhtida klassivõitlusest oma rõhujate vastu.

Sellises rahvusliku koloniaalse rõhumise tingimustes kerkis bolševike partei ette ülesanne paljastada nationalismi olemus ja kaitsda tööliklassi sotsialistliku mürgi eest. Bolševike partei asus julgelt ja jäyepindlalt kaitsma internatsionalismi printsiipe. Ta taotles rahvuste vabastamist, nende võrdõiguslikkust ning erinevatest rahvustest tööliste ja talupoegade liitumist ühiseks proletariseks perekaks, väitas, et veel on ühised huvid ja eesmärgid, mured ja rõõmud aga ka ühine vaenlane.

Revolutsiooniline liikumine Venel-

maa ääremaadest nõudis õiget programmi rahvusküsimuses. Oma võimusa, tõeliselt ammendamatu progressiivse jõu demonstreris marksism-leninism kogu maailmale rahvusküsimuse, inimkonnale ühe raskeima ja keerulisema küsimuse lahendamisel.

Juba K. Marx ja F. Engels veetasid rahvusküsimusele kui ühele osale klassivõitlusest proletariaadi diktatuuri eest. Nad väitsid, et „kogu inimkonna ajalugu on olnud klasside võitluse ajalugu, ekspluatariidide ja ekspluatariivate, rõhutud ja valitsevate klasside vahel toimuva võitluse ajalugu”.¹ Iga maa proletariaat püüab teha lõppu oma maa kodanlusele, kuid proletariaadi võitlus ei püüdu rahvuslike territooriumi saamidega, vaid võtab internatsionaalliku iseloomu, mis tuleneb kapitalistliku tootmisviisi olemusest. „Kommunistliku partei manifestis” nad püstitasid internatsionaalse võitlusloosungi: „Kõige maade proletaar-

---

¹ K. Marx ja F. Engels, Kommunistliku partei manifest, Tallinn, 1955, lk. 16.

lased, ühinege!¹

V. I. Lenini ülisuur ajalooline teene seisab selles, et ta nutes ajaloolistes tingimustes - imperialismi ja proletaarse revolutsiooni ajastul - marksismi arendades lõi tervikliku ja harmoonilise õpetuse rahvusküsimuses ning töötas välja kommunistliku partei rahvuspoliitika.

Näidates oma raemlikku suhtumist tsarismisse, Iskra juba enne VSDTP II kongressi kaitses järjekindlalt iga rahvuse õigust ise oma saatust määrata ja andis vastulöögi igale rahvusliku rõhumise ühikule. VSDTP II kongress 1903.a. võttis vastu partei marksistliku programmi. Selles rahvusküsimuse kohta märgiti kõigi kodanike täielikku ikeõiguslust, sõltumata nende rahvusest, usust, soost, kõigi antud riigi piires olevate rahvuste esemääramise õiguse tunnustamist.²

---

¹ K. Marx ja F. Engels, viidatud teos, lk. 65.

² NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee plenumite resolutsioonid ja otsused, I osa, Tallinn, 1956, lk. 42.

Opportunistid alustasid otsuse peale-
tungi parteiprogrammile, seepärast pidas V. I.
Lenin hädavajalikuks peatuda rahvusküsimu-
sel, arendades revolutsioonilist marksistlikku
rahvusprogrammi edasi paljudes oma töodes.
„Rahvusküsimus meie programmis“¹ (1903) ja
„Juudi tööliste“² (1905) juhtis V. I. Lenin tähe-
lepantu rahvusküsimuse tähtsusele, kaitses
võitluses oportunistide vastu kõigi rahvaste enese-
määramise õigust, rõhutas, et võitluses tsa-
rismi ja kapitalismi vastu on vaja ühte liita
kõigist rahvustest töölised, et proletariaadi
partei ehituse aluseks peab olema inter-
natsionalismi printsiip. Programmilise
tähtsusega rahvusküsimuse alal olid
„Kriitilisi märkmeid rahvusküsimuse kohta“³
(1913) ja „Rahvaste enesemääramise õigusest“⁴ (1914).
Neis teostes andis V. I. Lenin partei program-
mile ja poliitikalale rahvusküsimuse alal iga-

---

¹ V. I. Lenin, Rahvus- ja koloniaalküsimus, Tallinn, 1957,
lk. 12-20.

² Samas, lk. 21-24

³ V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 1-33.

⁴ Samas, lk. 361-417.

kiilgse teoreetilise põhjenduse, võttes terava kriitika alla marksismivastased vaated rahvus- ja koloniaalküsimuse suhtes. V. I. Lenin õpetas, et proletariaadi partei peab järjekindlalt välja astuma rahvusliku ja koloniaalse rõhumise vastu, järjekindlalt kaitsma kõigi rahvaste üheõiguse põhimõtet, kõigile rahvastele enesemääramise õiguse andmist, kaasaarvatud lahkulöömise ja iseseisva riigi loomise. Rahvusküsimust käsitleti ka Praha konverentsil ja Krakovi¹ ning Poronino² nõupidamistel. Rahvusprogrammis bolševikud kaitsesid järgmisi nõudmisi:

1. rahvaste enesemääramise õigus kuni lahkulöömise ja iseseisva riigi moodustamiseni,

2. piirkondlik autonoomia nende rahvaste jaoks, kes ühel või teisel põhjusel ei tahta autud riigist lahku liina,

---

¹ VSDTP Keskkomitee ja parteitöötajate 1913. a. „Vebruarinõupidamine“, Krakovis, 26. det. 1912. - 1. jaan. 1913. a.

² VSDTP Keskkomitee ja parteitöötajate 1913. a. „Augustinõupidamine“ („survine“ nõupidamine) Poroninos, 23. sept. - 1. okt. 1913.

3. kõigi rahvuste ja kultu täielik ühtsõiguslus.

"Pravda", propageerides leninliku rahvusprogrammi ideid, etendas tohutut osa ääremaade rahvaste võitluses, kujunedes faktiliselt partei Keskkomitee organiks ning ühens tähtsamaks legaalseks vahendiks bolshevikse partei ja laiade töölismasside vahel. Halastamatult paljastas ta tsarisui koloniaalpoliitikat, kodanluse natsionalismi ja sõvinismi ideid.

"Pravda" oli ajaleht, mis "... hingas ühes taktis tööliskunnumisega, tungis tema mustadesse päevadesse, rõõmustas koos temaga ja kurvastas koos tema nuredega, peegeldades tema suurt jõudu ja tema paratamatuid võrku".¹

Käsitleva töö eesmärgiks ongi näidata, kuidas "Pravda", tungides Venemaa ääremaadesse, kasvatas realselt proletariaati in-

---

¹ "Игнорирование", № 67, 22. апрели 1914.

ternatsionalismi ja rahvaste sõpruse vaimus, suunas tema liikumist, lüüdis ääremaade proletariaadi kogu Venemaa tööliklassiga ning juhtis tööliste revolutsioonilise võitluse pingutused ühisesse tsarismi ja kapitalismi vastasse võitluse voolu.

'Pravda' annab rikkalikult materjali kõigi Venemaa ääremaade ja rahvuste kohta, näiteks Valge-Vene, Poola, Soome, Läti, Luehu, Kasahstan, Moldaavia, Usbeki jne. Materjaliga tutvumisel selgus, et see on liiga ulatuslik. Käesolev diplomitöö ei taotle selle küsimuse ammendamist, vaid piirdub kolme territooriumi alaga: Ukraina, Türgi-Kaukaasia ja Eesti, valgustades rahvusküsimust, haarates põhiliselt tööliikumist ja mõnevõrra ka agraarküsimust, mis on rahvusküsimusega tihedalt läbi põimunud, kuid küsimus on huvitav ja väärib edaspidist uurimist.

Allikmaterjalina on töö koostamisel kasutatud ajalehti 'Pravda', 'Pobeda vabga', 'Severnaja pravda', 'Pravda vruuga', 'Za vrabgu', 'Proletarskaja vrabga', 'Tšum vrabgu', 'Pa-

Tõruu", "Трудовая правда".¹ Töö kirjutamise metodoloogiliseks aluseks on V. I. Lenini teosed, mis lahendavad bolševistliku rahvasküsimuse ol-
muse ning annavad hinnangu "Pravda" tegevusele ja töölisklassi võitlusele. Materjali partei juhtiva tegevuse kohta andis koguteos "НКП кон-
gresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused".²

---

¹ "Трудовая" ilmus 22. apr. 1912 - 5. juuli 1913. Kahesa päeva hiljem, 13. juulil hakkas ta uuesti ilmunna niime all "Рабочая правда". Selle sulgemise järel 1. augustil "Северная правда", 11. sept. - 9. okt. nime all "Трудовая правда". Teades eel-
seisvast "Трудовая правда" sulgemisest, hakkas toimetis 1. okt. 1913. a. samaaegselt välja andma "3-я правда", mis suleti 5. okt. 1913. a. 7. det. 1913. - 21. jaan. 1914. a. ilmus "Промышленная правда", 22. jaan. - 21. maini 1914. a. nime all "Труд и правда", seijärel 5 korda nimetuse all "Рабочий" ja 23. maist - 8. juulini 1914. a. "Трудовая правда".

² Resolutsioonid ja otsused.

Veel on kasutatud uurimusi V. I. Lenini, 'Pravda' ja bolshevikite partei tegevuse kohta.¹ 'Pravda' seost Eestiga on juba uuritud D. Rudnevi poolt, kelle teost on teos ka kasutatud.² Peale nimetatut on teos koostamisel kasutatud veel perioodikat.

Kõigis nimetatud teostes on kokkuvõtlikult süsiki subteliselt vähe tähelepanu pööratud rahvuskuisimusele Venemaa ääremaaos.

---

¹ V. I. Lenin, *Elulugu*, Tallinn, 1964.

X. T. Берикенов, *Ленин и народы Кавказа*,
Молотов, 1961.

'Правда' и Азербайджан, Ташку, 1962.

² D. Rudnev, *Ленинlik 'Pravda' ja tööliskühmine Eestis*, Tallinn, 1962.

I

„Pravda“ ajatähtsus revolutsiooni- lise liikumise juhtimisel Ukrainas

1. Ukraina töörahva võitlus sotsiaal- se ja rahvusliku võitumise vastu

1910. a. Venemaal alanud tööstus-
lik tõus haaras ka Ukraina. Tunduvat
arengut ja elavnemist oli märgata metalli-,
kivisöe- ja tekstiiltööstuses. Ukraina muu-
tus Venemaa kivisöebaasiks. Toodetava söe
hulk 1910. a. 1018 milj. pundalt tõusis
1914. a. 1550 milj. pundani. Ukraina an-
dis 71% Venemaa söetoodangust, 80%
suhkrutoodangust.¹ Sesses sellega laiene-
sid kaevandused, tööstusettevõtted, suurenes
tööstustöölise arv. 1913. a. oli Ukrainas
645 tuhat tööstustöölist.² Tekkisid suu-

¹ Меморин Української СЕР, I, Київ, 1956, л. 723.

² Самар.

red monopolistlikud ettevõtted „Produkol“ „Prodamet“. Väatamata metalli vajadusele maad hoidsid valitsevad monopolistid kõrgel metalli hinda ja takistasid uute metallitehaste rajamist.

Koos tööstuse arenemisega tihenesid Ukraina sidemed maa teiste osadega. Ukrainast veeti välja sütt, metalli, suhkrut, vilja, toodi sisse masinaid Peterburist, õli Bakuust, metsamaterjali Valgevenest jne.

Raske oli tööliste elu Ukrainas, eriti metallistidel, kaevuritel ja rauatöölistel, keda julmalt ekspuaterisid prantsuse, belgia, saksa ja vene kapitalistid, mis muutis tööliste rühumise mitmekordseks, nagu see oli iseloomulik ääremaadele. Kapitalistide kasumite jaht imperialistliku maailmasõja eelõhtul ja tööstuse arenemine tõid kaasa ekspuaterimise tugevnemise. Politseirežiim ja poliitiline õiguseetus muutsid elu väljakannatamatuks. Tööpäev kestis tavaliselt 11-12 tundi, väikeses ettevõttes aga varahommikust kuni hilise õõni. Tööstusharu tõusu perioodil rakendati isea

laialdasemalt laste ja naiste tööd, kellele maksiti ligi kaks korda vähem. Tavalisteks tööliste elamuteks olid mustad, pimedad ja niisked kasarmud ning barakid. Ekspluateerimisele ja poliitilisele õiguse tusele lisandus veel julm rahvuslik rõhumine.

Revolutsiooniline liikumine Venemaal 1912.- 1914. a. levis ka Ukrainasse, moodustades ühe osa Venemaa revolutsioonilisest tõusust ning aratas Ukraina tööliklassi tardumust. Protestistreigid haarasid terve rea ettevõtteid. „Pravda” juhtimisel ukraina tööliised koos teistest rahvustest töölistega taasalustasid võitlust tsarismi, vene ja ukraina ning välismaa kapitalistide vastu. 1. mai demonstratsioonid ja mitingud toimusid ka Ukraina tööstuskeskustes: Kiievis, Harkovis, Jekaterinoslavis, Odessas, millest võttis osa enam kui 35 tuhat töölist.¹ Ukraina tööliised liitusid kogu Venemaa proletariaadiga. Kiievi pagarid teatasid: „1906. a. võitluse tulemusena me saavuta-

---

¹ Мемория Украинской ССР, I, Киев, 1956, л. 736.

sime mõningat edu oma rasketes tingimustes. 5a. moodsuses on meilt kõik ära võetud. Jälle on tööpäev 16-18, kuni 20 tundi. Elamistingimused on halvad. 1. maid, tööliste püha, kõigi tööliste solidaarsuse märgiks tähistame me ühepäevase streigiga.¹

Aprilli- mai demonstratsioonid näitasid selgelt tööliklassi kasvavat revolutsioonilist energiat ja tööliste solidaarsust kõigist Venemaa rahvustest. „Pravda“ täielikult liikkas ümber likvideatorite oportunistide, kes kutsusid petitsioonikampaaniale tsari juurde. „Venemaa rahvas sammub uuele võitlusele“, kirjutas V. I. Lenin.²

Revolutsioonilise liikumise uue tõusu perioodil „Pravda“ pööras suurt tähelepanu Ukrainale, kirjutasides lihtsatest tööinimestest, tuues ära nende nõudmised ja organiseerides kõigi ettevõtete töölisi võitlusele. Masinahitustehaste töölised esitasid terve rea majanduslike nõudmisi. „Me

---

¹ „Испытка“, № 24, 27. mail 1912.

² V. I. Lenin, Teosed, 16. kd., lk. 330.

tahame elada inimese moodi, lahti saada
ülejänskäivast tööst." ¹ Müüjad eritasid
kaupmeestele protesti tööpäeva pikendamise ja
puhkepäeva kaotamise vastu. ² Nende tööpäev
ulatus juba 18 tunnini. Puhkepäeva kaotami-
ne ei toonud mingit kasu ei tarbijatele ega
peremeestele, küll oli aga lausa muhtlu-
seks müüjatele.

'Pravda' kaasabil muutus üks-
meelseks ja visaks Harkovi vagunichituste-
hase tööliste streik, sest ajaleht kuulutas,
et koht on boikoti all ja palus töölisi-
teistest liinadest siia mitte sõita. ³ Ette-
võtjad olid sunnitud arvestama mövinga-
te tööliste nõudmistega. Streikijatega lii-
tusid ka juveliirettevõtete töölised. "Pravda",
tunes ära kapitalistide vastuse streikivate
'Mapmak' tehase tööliste nõudmisele - "Sil-
lel ei tulegi lõppu" ⁴ - näitas, et üksikud

---

¹ 'Pravda', N° 24, 27. mail 1912.

² 'Pravda', N° 38, 13. juunil 1912.

³ 'Pravda', N° 167, 13. novembril 1912.

⁴ 'Pravda', N° 56, 8. märtsil 1913.

streigid ja nõudmised ei anna mingeid tule-
musi. „Ainult teadlik ja aktiivne võitlus
võib tõsta töölised jälga alla.“¹

Eriolist tähelepanu pööras Pravda' kaevandustöölisele Donbassis, kus töölise ja eriti juurdetulnud talupoegade eksplaateerimine oli eriti julm. Kaevuritena töötasid ukraina ja vene laostunud talupojad. Et säilitada kaevurite revolutsioonilisi traditsioone ja organiseerida neid aktiivsele võitlusele kapitalismi ja tsarismi vastu, andis Pravda' välja erilisa „Maximěckui suemok“, mille esimene number ilmus 29. märtsil 1914. a., teine sama aasta 4. mail. Neis peegeldusid maa all töötavate kaevurite töötingimused ja halastamatu eksplaateerimine ning kajas võitluskuuse kõigile eksplaateeritavale.

Laia ulatuse võttis Pravda' orga-
niseeriva tegevuse tõttu 1913. a. sadamatöolis-
te streik Ukrainas. Sadamatöölise elu oli eriti raske, sest tööd võis leida ainult suvel, talvel tuli hoolitseda enda eest kuidas

---

¹ „Тыме упавго“, N° 12, 4. veebruaril 1914.

keegi oskas. Nende ainukeseks lootuseks oli kevade saabumine, et saada tööd ja päästa end näljast. Tööliste revolutsioonilist liikumist oma elutingimuste parandamise eest püüdsid kapitalistid lõhestada rahvuslikul pinnal, õhutasid vihavaenu erinevate rahvuste vahel.

Pravda püüdis liita töölisi, selgitas, et rahvuslik vihavaen toob kasu ainult peremeestele, töölistele aga veel raskemaid kannatusi. Ajalohk kirjutas: „Seltsimehed, jätke rahvuslik vaen, ühineme meie huvide kaitseks. Nähes meie jõudu, peremehed loobuvad meie valmistatud „kingitustest“.“⁴

Võitluses kapitalistide ja tsarismi vastu Pravda tugendab ukraina ja vene rahva sõprust. Suurt osa revolutsioonilises liikumises etendasid vene töölised Peterburist ja Moskvast, kes töötasid Kiievis, Harkovis, Jekaterinoslavis ja teistes Ukraina linnades. Nad tõid kaasa peale revolutsiooniliste traditsioonide ka vennaliku sõpruse ideid. Et koondada, ühendada ja

---

⁴ „Северная правда“, № 6, 8. augustil 1913.

liita kõigist rahvustest töölisi, tei „Pravda” ära ukrainakeelse üleskutse „Läkitus ukraina tööliste”.¹ Üleskutse kavandi koostas V. I. Lenin. Selles pöörati tähelepanu tööliste raskele olukorrale, eriti just ukraina töölistele, kes olid kahekordse rõhuvise all - kui töölised ja kui rõhitud rahvus. Üleskutse väitas, et ukraina tööliste tee vabadusele viib ühinemise kaudu, kõigist rahvustest tööliste liidu kaudu, aga kõigepealt liidu kaudu vene töölistega ja piistitas loosungi: „Elagu ukraina, suurvene ning Venemaa kõigist teistest rahvustest tööliste tihed vennalik liit”.² V. I. Lenin märkis, et oli äärmiselt tähtis, et ukraina sotsiaaldemokraatide hulgast kostaks hääl ühtsuse easuks.³ Päer-päevalt kasvas „Pravda” kaasabil tööliklassi solidaarsus ja võitlevate ridade ühtsus.

„Pravda” organiseeris mitte ainult tööliste, vaid ka talupoegade võitlust. Ras-

---

¹ „Трудовая борьба”, № 28, 29. juunil 1914.

² V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 455.

³ V. I. Lenin, Teosed, 35. kd., lk. 102.

ke oli proletariaadi elu Ukrainas, kuid veel ras-
kem talupoegade. Kasvas talupoegade maatajää-
mine, aga veel kiiremini nende vaesumine, kü-
las valitses kirjeldamatu puudus ja näljahäda.
Suurenes maatajäänud talupoegade arv, sa-
muti ka lapipõlvkude hulk. Tekkisid nn. „kah-
peremhed“, kellel polnud küllaldaselt
maad, kuid siiski olid end oiguse ja lapimaa
süsteemi võrku mässinud. Mõisnikud teosta-
sid oma maade eraldamist talupoegade maast,
võttes ära paremad lapid, jättes talupoegadele
tihje liivapõllesid. Talupojad boikoteerisid
ja takistasid maamöötmistöid, ajasid ära
maamöötmajaid ja hävitasid nende aparate
ning ilusseatud eraldusmärke.

Seoses revolutsioonilise liikumise
tõusuga talupojad jõudsid massilisele ava-
likule väljaastumisele. „Pravda“ tõi sageli
teateid, et talupojad keeldusid makse
maksmast.¹ „Pravda“ näitas talupoegadele,
et sugugi helgem saatus ei oota nende lap-
si. Juba varases noorus saadeti maalt

---

¹ „Трoдoвo“, № 43, 19. juunil 1912.

lapsi linna. „Tulles külast, kus on ka viltsus, annab talupoeg oma poisi 4-5 aastaks õppima peremehe täieliku meelevalta alla. Ise va- banes ta küll ülearuselt suust, kuid siin algab 'õppimine', mis ületab igasuguse pii- namise. Laste tööpäev ületab täiskasvanu- te tööpäeva.”¹

Töölised - bolševikud, kes töötasid te- hastes ja olid seotud maaga, viisid läbi agitatsioonitööd talupoegade hulgas ja levi- tasid „Pravdat” maal. „Pravda” väitas talu- poegadele, et kuigi talupoegadele on oma- hurid, milliga töölistel on vähe tegemist, aga kui talupojale on ülerohut tehtud, po- le tal kellegi poole pöörduda, kuid töölised tulevad talle appi”.² Paljastades külas valitsevat süngit olukorda, väitas „Pravda” samaaegselt, et talurahva maade korral- damine mõisnike poolt seda õigust ilus- selt ei kaota. Selle korraldamise üksnes maa korraldamine laialdastel demokraatlikel

---

¹ „Трaвда”, № 92, 16. augustil 1912.

² „Селская тpaвда”, № 6, 2. augustil 1913.

alustel.¹ Bolshevikud „Pravda“ kaudu juhtisid talupoegade stiibilist liikumist teadlikuks võitluseks mõisnike ja kulakute vastu. „Pravda“ kirjutas: „Palun talupoegi lugeda ajalehte „Severnaja Pravda“ ning organiseeruda, et kergendada oma olukorda.“² „Pravda“ mõjul talupojad jõudsid arusaamisele, et maaküsimust võib lahendada vaid revolutsioonilise võitluse teel.

Ajades vägivaldse venestamise poliitikat, õhutas tsarism teadlikult rahvusliku vaenu venelaste ja ukrainlaste vahel. Musta sajalased ja reaktsionäärid tegid takistusi ukraina keele arengule. Koolidest ja asutustest kõrvaldati ukraina keel, mis soodustas kõigiti majanduslikku ja kultuurilist mahajäämist. Kogu elanikkonnale suruti peale sunduslik riigikeel - vene keel ning tehti soodustusi vene ametnikele. Nüisugused tingimused olid kõige soodsamad maa metsikuseks eksploatamiseks. „Pravda“ lõi väiteid

---

¹ „Ильичев“, N: 115, 21. mail 1913.

² „Северная правда“, N: 27, 3. sept. 1913.

mustasajalaste äärmisest reaktsioonist. „Rahva-
koolide inspektoril poelt keelati maakoostu koolidele
ukrainakulsete raamatute soetamine.”¹ Musta-
sajalaste argumentid sejuures olid lihtsad:
„Kõiki muulasi tuleb pihtide vahel hoida
ja neid mitte „üle käte” minna lasta. Venemaa
peab olema jagamatu ja kõik rahvad peavad
alluma suurene juhtimisele, sest suure-
velased on Venemaa ehitajad ja kogujad.”²
„Pravda” sellega väitas, mida ukrainlastel
oli oodata oma kodanluselt. Suursoviniismist
vakatatud kodanlus oli muutunud oma
emakeele.

„Pravda” irooniliselt naeris välja
liberaalse kodanluse seisukohtad, mis olid
mõnevõrra „kultuursemad”. Ka nemad kait-
sesid riigikelle sünduslikkust, kuid pool-
dasid emakeelset õpetust algkoolis. Oma
programmiga nad rääkisid: „Kas te tõesti
ei taha, et igüks, kes elab ükskõik kus Ve-
nema ääremaal, tunneks üda suurt keelt?”

---

¹ „Трaвгa”, № 138, 9. oktoobril 1912.

² „Пролетарская трaвгa”, № 14, 18. jaanuaril 1914.

Kas te tõesti ei näe, et vene keel rikastab muulaste kirjandust, võimaldab neil osa saada suurtest kultuuriväärtustest?¹

Milline suur hoolitsus korraga sellest, et ääremaade rahvastel oleks kirjandust, et nad saaksid osa kultuurist, kuid sellega polnud võimalik töölisi petta. Pravda veenvalt selgitas, et bolshevikud on alati olnud selle poolt, et oleks võimalus ära õppida vene keelt. Töölised soovisid enam kui ükski teine, et rahvaste rühnutud klasside vahel kujuneksid tihedad suhted, kuid nad ei tahtnud sunduslikkust. Tuhanded inimesi paisati Venemaa ühest otsast teise ja danikonna rahvuslik koossis segunes.

„Need, kellel on elu- ja töötüingimuste tõttu vaja vene keelt osata, õpivad seda ka ilma kepitä, sunduslikkus aga toob kaasa naenn, hõõrumist ja vastastikust mitteusaldamist“, kirjutas Pravda.² V. I. Lenin märkis, et tsarivalitsus teji kõik, et

---

¹ „Пролетарская работа“, № 14, 18. jaanuaril 1914.

² Samas.

vastastikku võõraks jääksid niivõõrti keeli, elu-
koha, iseloomu kui ka ajaloo poolist nii lähe-
dased rahvad.¹

"Pravda" märkis ära suuremaid aja-
loolisi tähtpäevi ukraina töörahva elus.
25. veebruaril 1914. a. möödus 100. aastat suu-
re ukraina poeedi ja revolutsioonilise demo-
kraadi T. Ševtšenko sünnist, kes oma luuletus-
tes ja poeemides kutsus rõhutada kõigist
rahvustest võitlema tsaristliku rahvaste
vangla vastu.² Töölised, talupojad ja prog-
ressiivne intelligents valmistusid selleks juu-
beliks. Tsarism, kartes revolutsiooni mõju kas-
vu, keelas poeedile pühendatud pidustused
ja õhtud. Siin lõppeski tsarismi ja reaktsio-
näärile hoolitsus muulaste kultuuri ja kir-
janduse eest. Tsarism lootis sellega maha-
suruda revolutsioonilist liikumist juba eos,
kuid ta eksis. Pidustuste kellamine tõmbas
endale kogu ukraina rahva tähelepanu ja
aitas tugevendada revolutsioonilist liiku-

---

¹ "Гуцль и правду", № 62, 16. aprillil 1914.

² Е. П. Кириллюк, Великий украинский поэт, револю-
ционер - демократ М. Т. Шевченко, Москва, 1954, л. 31.

mist. Vaatamata konfiskeerimiseohule oli 25. veebr. 1914. a. „Pravda“ artikkel „Ševtšenko võitluseks“.¹ „Pravda“ ühendas selle võitlusega rahvusliku rõhumise vastu. V. J. Lenin kirjutas selle kohta: „Ševtšenko austamise kuulamine oli valitsusevastase agitatsiooni seisukohalt säärane sivaline, suurepärase, haruldaselt õnnelik ja õnnestunud abinõu, et paremat agitatsiooni ei saanud kujutledagi.“² See tsarismi sammas kaineastas nü mõndagi eksiteele sattunud väikekodanlast ja muutis nad teadlikeks kodanikeks, kes veendusid üha enam selles, et tsari-Venemaa oli rahvaste vangla. Töölised ja erisindlik intelligents demonstreeis oma võitlusega rõhutatud rahvaste sõprust ja solidaarsust tsarismi vastu.

Sloopis isemoodi said ukrainalastele kaitsmise huvidest am kodanlikud nationalistid. Ajalikt tõi ära teate, et Riigiduurma lüge piiskop Nikon kirjutas esimesena alla

---

¹ „Труды рабочих“, № 21, 25. вееbruaril 1914.

² V. J. Lenin, Teosed, 20. kd., lu. 196.

duumale esitatud seaduseelnõule ukraina koolide ja seltside kohta, milles paluti lubada algkoolides õpetamist ukraina keeles, õpetada ukraina keelt ja ajalugu, mitte taga kiisata ukraina seltse.¹ Et ukrainlasi rõhuti, oli selge, aga kuidas jäendus see parempoolse liidri esindaja järeldusele, et Ukraina oli määratud mandumisele? Kui vaadelda nõudmist, kuidas ta Ukrainat kaitses, selgub asi koki: „Ukraina rahvas ei taotle mingit kurikumsat autonoomiat, Zaporozje Šitri taastoomist, ukrainlased ei ole separatistid... Ukrainlased ei ole muulased, nad on oma, meie lihased vennad ja seepärast ei tohigi neid takistada oma keele tarvitamises ja rahvusliku kultuuri arendamises, muidu me ise võrdustame neid oma vendi juutidega, poolakatega, gusiinlastega, kes on tõepoolest muulased.”²

See oli kodanlike nationalistide mis rahvusliku kultuuri kaitsmises. Nuru-

---

¹ „Третья книга”, № 3, 13. septembril 1913.

² Samas.

des endale usõigusi, tallasid nad teised jäl-
gadi alla. Ainult ukrainlasi nimetasid nad
vendadeks, kõik teised vähemusrahvused
olid neile muulased. Kuid „Pravda“ selgitas, et
ukrainlasi üksi pole võimalik kaitsa rõhu-
mise eest, kui tsarismi poliitikas jääb püri-
ma muulaste mõiste.¹ Ukraina suurkodan-
luse poliitika pole muid kui mustasaja pro-
pageerimise loosung. Kuid klassiteadlikke
töölisi sellega petta ei saa. Sellist ajast peale,
kui oli puhkenud klassivõitlus kodanluse ja
proletariaadi vahel, võis ainult kodanlus
rääkida rahvuslikust kultuurist
üldse. Töölised võisid rääkida vaid
ilmaaailmse töölisliikumise internat-
sionaalsest kultuurist. Rahvusliku kultuuri
loosung oli kodanlik pettus. „Igas kaas-
aegses rahvuses on kaks rahvust – ütleme
meie kõigile nationalisticidele. Igas rahvus-
likus kultuuris on kaks rahvuslikku kultuuri.“² Tõelist üheõiguslikku, rahvus-

---

¹ „Проблема укрыва“, № 3, 13. septembril 1913.

² V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 15.

liku rõhunnise püüdnud võis tagada ainult tööliste internatsionaalne kultuur, ukraina kodanlikud natsionalistid teenivad aga ekspluataatorlike klasside huve.

Toimunud liikumine äratas ukraina tööliklassi ja talupoegade kasvavat revolutsioonilist energiat ja kasvatas solidaarsust Venemaa kõigist rahvustest tööliste vahel. Vaatamata legaalse ja illegaalse tööorganisatsioonide jälitamisele koondas „Pravda“ tööliklassi organisatsioonid partei ümber. Tugevndades sidet tööliklassi ja küla vahel, ühendas ta kõik jõud proletariaadi ümber võitluses ühiste vaenlaste - tsarismi, mõisnike ja kapitalistide vastu, et vabastada rahvad natsionaalsest ja rahvuslikust rõhunnisest. See võitlus oli tihedalt seotud uue tööliste ja talupoegade võitlusega tsarismi ja kapitalismi vastu. „Uue ja ukraina proletariaadi ühise tegevuse tõttu on vaba Ukraina võimalik, ühtsuse ei maksa sellele mõeldagi.“¹

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 14.

2. „Pravda“ võitlus juutide tagakiusamise vastu

Peale kodanlikku ratsionalismi ja suurvenne sovinismi paljastas „Pravda“ ka juudi kodanlikku ratsionalismi ja võitles juutide tagakiusamise vastu. Juudid – see oli üks valusamaid küsimusi Venemaal. Misiki rahvas ei olnud nii rõhutatud ja tagakiusatud kui juudid. Juudi töölised ägasid katkeroorse rõhumise all: kui töölised ja kui juudid. Ei ole kirjumat vaenlast töölisele, kui metsikud elavramused ja ebauusk, mida masside hulka külvasid ja osavalt ära kasutasid Tema vaenlased. „Tagakiusamised ja vastastikuine umbusalduse ohutamine – see on leib, millest toitub kogu mustasajalaste jõuk.“¹

„Pravda“ reageris juudiküsimusele elavalt. Ta kirjutas: „Mis patrioodid“ püüavad näidata, et kõigis Venemaa hädades ja viletsustes on süüdi juudid.“² Et õhu-

---

¹ „Труды рабочих“, № 62, 16. aprillil 1914.

² „Труды рабочих“, № 81, 2. augustil 1912.

tada rahvushõiku vaenu, mustasajalased püüdsid venna ettevõtjaid, et juudid võivad haarata enda kätte kaubanduse, tööstuse ja maa.¹ Püüti teha juutidele takistusi laadadele pääsemiseks. Nii tekkisid hõõrumised juudi ja vene teistest rahvustest kaupmeeste vahel.

Mustasajalased nõudsid veelgi enam - juutide üheõigusluse mitte lubamist. Püüati juutide elamisõigust liunades. Krai ülem lubas Krievis elada vaid vähestel juutidel, sejuures kahes kindlaksmääratud rajoonis.² Kubermaanguvalitsuse poolt ülestõstetud küsimusele juutide elamisõiguse kohta Krievis anti eitar vastus. Paljud juudisoost inimesed olid sunnitud liinast lahkuma. Juutidele korraldatud pogrommid võtsid tohutu ulatuse. Need meelitasid välja ühiskonna tumedaid elemente, kellele langes osa konfiskeeritud varandustest. Pravda teatas, et ühe vä-

---

¹ "Испыга", № 81, 2. augustil 1912.

² "Испыга", № 108, 4. septembril 1912.

dala jooksul areteeriti umbes 300 juuti, kes ei omanud elamisluba.¹

Pravda tõi kajuvaid fakte juutide olukorrast. Politsei, pidades pidevalt hoaranguid juutidele, kes liikusid linnas ja tulid börsile, juhendus sageli väliste märkide järgi. Seetõttu juhtus, et jaoskonda tassiti ka venelasi. Venelaste ees politsei vabandas ja nad vabastati, juudid aga langesid repressioonide alla.² Juute vallandati massiliselt teenistusest. „Krievi Edela-Raudtee ülem vallandas nationalistide surveel ainsa juudi Kelmani, kes oli töötanud 15 aastat nimetatud kohal“, teatas Pravda.³ Juudid, kellel puudus elamisluba, saadeti välja „juudi asustusvööndisse“. Juudile - asunikule oli ette vähtud vald, kust ta oli sisse kirjutatud ja kust ta ei võinud lahkuda. Sellist üleastumise tõi endaga kaasa lõputuid viintsutusi mõõda vanglaid. Ainult mõned üksikud euer-

---

¹ „Пробга“, № 138, 18. juunil 1913.

² „Пробга“, № 50, 27. juunil 1912.

³ „Пробга“, № 108, 4. septembril 1912.

gilisemad juudid suutsid, seadusele toetudes, kätte saada oma passid, mis andsid neile võimaluse liikuda valla piirideski. Valla administratsioon ei tahtnud nõustuda mingil tingimusel passide väljaandmisega. Pravda¹ kirjutas selle kohta: „Viimasel ajal kitsendatakse juutide elu üha enam. Ihi juut nõuab passi, peab ta täpselt ära näitama küla nime, kus ta soovib elada. Sammugi ei tohi ta sealt lahkuda. Kui ta seda ära ei näita, on puhas blankett sõnaga „tagasilikatud“ alati käepärast.“² Pravda³, kirjeldades juutide õiguseid elukorda, märkis, et arumisele saadatud juute võis võrrelda kujuritegijaga kumbis.² Juute ei lubatud elama asuda ka küladesse, kus elanikud olid sellest huvitatud ja seda soovisid. „Paljude kubermangude talupoegadelt tulid sooviavaldused, et nende küladesse lubataks asuda juutidel, sellelt nad saavad head sissetulekut.“³

---

¹ „За правду“, № 51, 4. detsembril 1913.

² Samas.

³ „Правда“, № 21, 24. mail 1912.

Ühiks juutide tagasiusamise ja alan-
damise vahendiks oli juudi kooli valdamise pro-
jekt. Juudid valdati eralistesse juudi õppeas-
tustesse (keskkoolidesse), teiste, nii era- kui ka
riiklike õppeasutuste üksed suleti juutide es-
osalt määrati kindlaks vastuvõtmise prot-
sent. Pravda¹ märkis, et Kiievi Ülikooli juute vas-
tu ei võetud, ka kommertsinstituuti mitte, poli-
tehnilisse instituuti lubati vastu võtta 25 juu-
ti.¹ Kommertsinstituudi poolre, võtta õppe-
asutusse vastu 103 juuti, liigati Kiievi õppe-
konna kuraatori poolt tagasi.² Euroopas
olid juudid juba ammu saanud täieliku ühe-
õiguslikkuse teiste rahvastega, nende vasta-
soid abinõusid kasutati ainult süngel
keskajal. Kuna aga barisni peesmärgiks
oli õhutada nationalismi, et üht rah-
vust teisest lahutada, süvendada nende isole-
eritust, pidi teda seljuures abistama ka juudi kooli
valdamine. Töölisklassi huvid nõudsid aga
ühitsust kõigi rahvaste vahel, kõigi laste õp-

---

¹ 'Pravda upabga', № 10, 24. juulil 1913

² 'Pravda', № 173, 20. novembril 1912.

pinist ühistes koolides. Fundi kooli rahvus-
tamise projekt näitas ka, kui kahjulik oli rah-
vustlik kultuurautoaasemia plaan, mis võttis koo-
liasjanduse riigi käest ja andis selle eraldi
iga rahvuse kätte. Töölisklass ei piina eral-
dumise, vaid ühinemise pool. Kui aga
muusika- ja teiste koolide direktorite nõupidami-
ne saatis vastulause kubermangu administrat-
sioonile, mis nõudis juutide väljasaatmist
Kiievist, ei avaldanud see mingit mõju.¹

„Pravda“ näitas, kuidas töölisklassi
ühitsuse purustamiseks tsarism leidis üsna
kummalisi põhjusi. Päleht teatas: „Junt
Бориславский, keda süüdistati sellis, et ta
võttis endale kristlase nime (Сора есебумь - А.Р.),
karistati kohtu poolt 25 rubla suuruse trak-
tiga.“² Selle kohtuprotsessi eesmärgiks oli ära ka-
sutada usulisi elarvamusi ja erinevusi ning
äratada kõigi kristlaste väemu juutide vastu.
Juhus oli sellens hästi sobiv, sest kui-
das võisid kristlased lubada, et üks

---

¹ „Проблема“, № 38, 13. juunil 1912.

² „Проблема“, № 81, 2. augustil 1912.

juut nimetas end jumalakiitjaks. 1912. a. juunis selgitas „Pravda“, kuidas juudi kristlastest teenri äkilise surma oskased natsionalistid ära kasutada järgnevatens juudi vastasteks pogrommidens.¹

Igasuguseid takistusi püüti juutide ette veeretada, et takistada neil te valimiskastide juurde. „Pravda“ näitas, et juute jäeti sageli valimismimekiijadest välja, samuti pidi olema täpselt ära märgitud, kas valijad omavad täielikku elamisluha.² Adressilaud pöördus linnavalit suse poole Kievi juudisest valijate nimekiijade suhtes, mis polivat täielikud.³ Andmete puudulikkus võis tõenäoline olla, kuna need koostati vähese kiijaeskusega majakoidjate poolt. Seega oli leitud põhjus, millega juute valimistest eemale tõijuda. Juutide hulgas hakkas maad võtma koikoti meeleolu. Oli selge, et riigidumma ei saa lahendada juutide küsimust, kuid valimiste koikott oleks soodustanud

---

¹ „Правда“, N: 47, 23. juunil 1912.

² „Правда“, N: 83, 4. augustil 1912.

³ „Правда“, N: 87, 10. augustil 1912.

edasist rahvushikku õigusetust. „Pravda” juhtis sellele tähelepanu ja kutsus juute üles aktiivsele võitlusele: „Juudid saavad paremaks muuta oma olukorda mitte loobeumisega võitlusest, vaid võitluse tugevdamisega.”¹

Ka ühe ettevõtte tööliste lõhestamine sobis natsionalistidele vihavaemu õhutamiseks juutide vastu. „Pravda” kirjutas Kievi juvelieriteodete tehase „Mapuak” kohta: „Alati toimuvad arusaamatused rahvuste vahel. Paljud töölisel teadmatusel peavad juudisest töölisi oma peremehe-juudi sõpradeks. Kui tekib konflikt peremehega, süüdistab see teadmatu element selles ka juudi töölisi.”² Ajaleht selgitas, et tööliste huvid ei liitu kunagi kapitalistide huvidega rahvusele vaatamata ja oma peremestega võitlemiseks tuleb liituda töölistel kõigist rahvastest. „Töölisele on täiesti ükskõik, kes teda eksploatu rib, kas ven-

---

¹ „Пробга”, № 73, 24. juulil 1912.

² „Пробга”, № 165, 10. novembril 1912.

lane, poolakas või juut. Ettevõtja - juut eks-
pluaterib ihesuguse agarusega nii juudist
töölise kui ka iga teist." ¹ Töölise ja kapi-
talist jäävad leppimatuks klassivaenlas-
teks. Kapitalistid, ohutades nationalist-
likku rahvaarvu madalamates kihtides,
lihtrahva hulgas, unustavad selle hoopis
oma äriarjades. „Kihtides ja samades
ekstsiensites töötavad koos kapitalistid
paljudest rahvustest... Töölise vastu on ka-
pitalistid valmis ühinema kõigist rah-
vustest ja usundist." ²

Korraldatud juudidiprogrammid
pidid hävitama vennalikke suhteid Ven-
maa eri rahvusest töölise vahel, kuid sellest
tsaarivalitsusele veel ei piisanud. Kogu
maal hoogustus ja laienes revolutsiooniline
liikumine. Mustasajalased pingutasid, et
leida uusi eredaid sündmusi töölise
ja talupoegade tähelepanu kõrvalejuhti-
miseks, ega pörganud tagasi ka pettusest

---

¹ „Пробга“, № 96, 20. augustil 1912.

² „Северная пробга“, № 14, 18. augustil 1913.

ega laimust.

1913.a. pogrommide korraldajad kõrgemate tsariaametuise hulgast lavastasid juutidevastase kohtuprotsessi, nn. „Beilise protsessi“¹ 1911.a. tapeti Kiievis Vorobski vargajõugu poolt vene poisike Andrei Justšinski lihtsalt põhjusel, et ta teadis liiga palju vargajõugu olemasolust.² Tsariaametnikud kasutasid seda mõrva arijahi suurendamiseks juutidele. Kiievi mustasajalased esitasid mõtte, et tapjaks oli juut Beilis, kes reeritanud kuritsõ „religioossetel eesmärkidel“. 1911 a. juulis aretati tellisetease sell juut Beilis. Koos sellega algasid massilised juutidevastased kampaaniad. Mustasajalased valmistasid kohtus, juurdlus kestis üle kahe aasta. Kuulati üle lõpmatult palju tunnistajaid ja aretati neid, kes olid seotud protsessiga. Prokurörid ja ära ostetud eksperdid püüdsid kir-

---

¹ vt. A. C. Шапир, Уапекар Россия и геро Беймса, Москва, 1934

В. Д. Бонн-Брусвар, Удуйсубко Ангрея Юуунс-коро и геро Беймса, Москва, 1921.

² „Трпавга“, № 12, 6. mail 1912.

nitada Beilise süü. Protsess tõmbas endale kogu maailma tähelepanu. Et asi edasi ei vihkunud, levis avamuse, et protsessi jätkatakse mitte Kiivis, vaid Peterburis. 'Pravda' teatas, et Justšinski edasine juurdlus antakse Peterburi Ringkonna Eriliste Asjade uurijale Maškevitsile.¹ 'Pravda' paljastas kuidas mustasajalased, kartes, et mis protsess lõpeb Beilisele positiivselt, taotlesid vastupidist.² Seoses Beilise kohtuprotsessiga korraldati linnas juutidevastaseid pogrome. Tagakiusamise ohvriks langes ka Beilise naine, keda piüiti mõjutada igasuguste valeteadete ga mehe kohta.

1913. a. juunis teatas 'Pravda', et tugundatud valve all toodi Beilis peale lõpma- tuid viitsutusi vanglast kohtusse, kus talle loeti ette süüdistusakt 46-lehel, mis oli üles ehitatud religioosel põhiniõttel ja täis vasturääkivusi.³ Seejärel aruti uuesti protsessi

---

¹ 'Трпавга', № 45, 21. juunil 1912.

² 'Трпавга', № 154, 27. oktooberil 1912.

³ 'Трпавга', № 129, 7. juunil 1913.

venitama ja kutsuti veel välja 30 uut tunnistajat. Neid eksperte ja tunnistajaid, kes väitsid religioossete põhjuste püüdumist, enam välja ei kutsutud.¹ See oli sihikindel asja venitamine, teades, et ringkonnakohtud lõpetavad oma tegevuse kuni 1. augustini, vannutatud meeste valimised toimuvad aga arvatavasti augustis. Seega oli protsess edasi nihutatud kuni sügiseni.

Protsess toimus lõpuks 1913. a. septembris - oktoobris. Mustasajalaste ja tsaarivalitsuse poolt olid organiseeritud altkäelaksed ja valekinnitused mustasajalaste ja poliitsei hulgast, kohtumeditsiini ekspert, reaktsioonilised ajü ja katoliku kiriku esindajad. Kuid vandekohtunikud mõistsid Beilise õigeks.²

Pravda väitas, et Beilise protsess oli kogu valitsava kliiki töö alates Nikolai II ja tema ministritest kuni reaktsioonilise ajakirjanduseni ja selle läbikukkumine oli

---

¹ 'Пробга', N° 130, 8. juunil 1913.

² 'За правду', N° 22, 29. oktoobril 1913.

neile tõsiseks loögiks. „Kuidas nad ka püüdsid, kuidas nad oma aja varjasid, asi ei õnnestunud, vaid selgitati.”¹

Beilise protsess tõmbas kogu maailma tähelepanu Venemaale. Ta näitas, et mustasajalastele ja politseile oli kõik lubatud juutide häbematuks tagakuusamiseks. Valitsuse poliitika juutide ja teiste vähemusrahvaste suhtes saab mõistetavaks, kui vaadata riigi siseolukorda. „Valitsus ei valitse, vaid sõdib. Kui ta valib „tõsivene“ pogromnivahendid sõja jaoks, siis sellepärast, et teisi tema käsutuses ei ole. Igaüks kaitses ennast, kuidas suudab.”²

Mustad reaktsionijõud ja natsionalistid kaotasid, kuid nad ei tunnistanud end veel lõplikult löödud, vaid valmistusid uuteks tegudeks. Mustasajalased püüdsid liituda uue religioosse loo, mis õhutas viha vaenu ukrainlaste ja juutide vahel. „Pravda” tei uue teate, et kristlaspoisi

---

¹ „Испытка”, № 27, 31. mail 1912.

² V. J. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 195.

asemel tapeti nüüd juudi pois Paškov.¹ See juures väitas ajaleht, et see pole midagi muud, kui uus tööliklassi lõhestamise katse. „Oli kuidas oli... tabavad meesti teha“, kirjutas „Pravda“.²

Selgitades, miks tsarism teostas juutide pogrommide korraldamist ja juutide metsikut tagakiusamist, kirjutas Lenin: „Monarkhia pidi end paratamatult kaitsma revolutsiooni eest, aga Romanovite poolaasialik feodaalne vene monarkhia ei saanud end kaitsta muude kui kõige rämpasemate, kõige vastikumate, alalt julmade vahenditega: mitte ülimoraalne hukkamõistmine, vaid igakülgne ja ennastsalgav kaasaitamine revolutsioonile, revolutsiooni organiseerimine säärase monarkhia kukutamiseks on igale sotsialistile ja igale demokraadile ainus väärikas ja ainus mõistlik meetod võitluseks pogrommide vastu.“³

„Pravda“ võitles energiliselt juutide ja

---

¹ „Труды рабочих“, № 9, 31. jaanuaril 1914.

² Samas.

³ V. I. Lenin, Teosed, 17. kd., lk. 216.

teiste vähemusrahvuste suhtes kehtivate kitsenduste vastu. Riigiduuma sotsiaaldemokraatlik fraktsioon koostas seaduseelnõu igasuguste kitsenduste kaotamiseks rahvuste vahel, mille „Pravda“ ära tõi:

1. „Kõigi Venemaal elavate rahvuste kodanikud on seaduse ees võrdsed.

2. Ühelgi Venemaa kodanikul, sõltumata soost ja usutunnistusest, ei tohi kitsendada poliitilisi ega üldse mingisuguseid õigusi tema päritolu või ükskõik missugusesse rahvusse kuuluvuse alusel.

3. Tühistada kõik seadused, mis kitsavad juutide õigusi ükskõik missuguse ühiskondliku või riikliku elu alal.“¹

Seda seaduseelnõu toetasid kümmed tuhanded proletaarlased. „Ja loopis sinna peame püüdma, kõigi rahvuste ühinemise poole võitluses igasuguse watsionalismi vastu, võitluses tõelise demokraatia ja poliitiliste vabaduste eest“, kirjutas „Pravda“.²

---

¹ „Труды рабочих“, № 48, 28. märtsil 1914.

² „Северная рабочая“, № 14, 18. augustil 1913.

Sel võitluse perioodil oli partei ja sotsiaaldemokraatide ülesandeks anda vastulööki natsionalismile, kuid mitte kõik sotsiaaldemokraadid ja uskatt just ääremaade sotsiaaldemokraadid ei seisnud oma ülesannete kõrgusel. Juutide endi hulgas oli levinud kodanlik ideoloogia. Sotsiaaldemokraatlikud rühmad, kes töötasid juudi tööliste hulgas, seadsid endale eesmärgiks sotsiaalse juudi töölisorganisatsiooni loomise, nii tekkiski 1897. a. Bund - juudi esindus Venemaal. Sel ajal polnud Venemaa sotsiaaldemokraatiat kui tervikut veel olemas. Bund kasvas ja laienes lahkamatult. Kui aga kasvas Venemaa sotsiaaldemokraatia, tõmbas ta oma ridadesse ka Bundi Töölisi. Tegelikult oli juudi töölisti igal pool ja Bundi organisatsioonide kõrval olid ühised tööliste organisatsioonid, kuhu kuulus nii juudi, poola, leedu kui ka läti Töölisi. Nii kerkis Bundi ette küsimus, kas sulada üldisesse internatsionaalsesse lainerisse või kaitsta oma iseiseisvat olemasolu eksteritoriaalse organisatsioonina. Bund valis viimase ja nii

kerkis Bundi kui „juudi proletariaadi ainsa esindaja“ teooria. Bundistid, kes varem olid rõhutanud üldisi ülesandeid, hakkasid nüüd esile seadma oma erilisi, puht-natsionaalistlikke eesmärke, s.o. lahkulöömise või eraldumise poliitikat. Bund taotles partei üleshitamist föderatsiooni põhimõtete alusel, nähes parteis üldparteilisest juhtimisest sõltumatute rahvuslike organisatsioonide vormilist ühendust. VSDTP II kongress lükkas tagasi föderatsiooni partei struktuuris kui natsionalistliku printsiibi.¹ 1903.a. lahkusid bundistid parteist, kui tööliklassi eramus ei tunnistanud neid juudi proletariaadi ainsateks esindajateks.²

Selle asemel, et võidelda juutide inimlike õiguste eest, tõstsid Bund ja juudi natsionalistid üles rahvusliku kultuur-autonoomia teooria, nagu võiksid mingisugused „kultuurparlamendid“ garanteerida

---

¹ Resolutsioonid ja otsused, lk. 49.

² Samas, lk. 60.

rida rahvastele täielikku kultuurilise arene-
mise vabadust.¹ Asutused iseenesest ilma de-
mokraatliku korrata kogu rügis ei saa olla
mingisuguseks tagatiseks, see nõudmine oli
siigavalt oportunistlik ja natsionalistlik.
Ta lahutas töölisi omavahel vastavalt rahvus-
likule kultuurile ja lõhkis proletariaadi in-
ternatsionaalsed klassiühendused. See püüas
ühest või teisest rahvusest tööjõude luua
ainult kultuuriküsimustega ja juhtis neid
eemale revolutsioonilisest võitlusest.

1906.a. ühinemislainel hukades
järel andes, tulid bündistid parteisse taga-
si, töötades loobuda reparatistist.² Kuid
Bund ei täitnud neid tingimusi. Kui poo-
la ja läti sotsiaaldemokraadid astusid sin-
na rahulikuks koostöök, tuli Bund parteisse
sellaks, et võidelda föderatsiooni eest.

'Pravda' ei läinud ka sellist kü-
simusest mööda ja selgitas tööliste bun-
distide reparatismi kahjulikkust, väidates,

---

¹ J. V. Stalin, *Marxism ja rahvusküsimus*, 1953, lk. 101.

² Resolutsioonid ja otsused, lk. 134-135.

et „juudi töölisti oli igal pool astunud ja astub praegu parteisse Bundist mööda minnes, et Bund ühkus avalikult partei otsust kõigest rahvustest tööliste ühtsuse kohta kohepeal“.¹ Mis puutus Bundi a/u, siis olid need organiseeritud rahvuslikkuse alusel, eraldatud teiste rahvuse töölistest. Sääranu olukord põhjustas tööliste hulgas solidaarsustunde nõrgenemist ning sazenesid kokkupõrked juudi ja teistest rahvustest tööliste vahel. „Tööliikumise desorganiseerimine, demoralisatsioon sotsiaaldemokraatia rida- des, — selleni viib bundistlik föderalism.“²

„Pravda“ tõstis igasuguse natsionalismi asemel esile internatsionalismi. Proletariaat toetas kõike seda, mis muutis sidemed rahvaste vahel tihedamaks. Niikaua, kui mitmesugused rahvused elavad ühes ürgis, seovad neid miljonid majanduslikud ja poliitilised sidemed. Ka kooliasjandust ei saa neist sidemest välja kiskuda.“ Kooliasjanduse

---

¹ „Исправка“, № 127, 5. juunil 1913.

² J. V. Stalin, Marksism ja rahvusküsimus, 1913, lk. 117.

tükeldamine rahvuste järgi ühe riigi pii-
rides oli kahtlemata kahjulik demokraatia
seisukohalt üldse ja proletariaadi klassivõit-
luse huvide seisukohalt eriti.¹ Koolide
eraldamine just tugevendas kohaliku so-
vinismi.

„Ei saa olla demokraat see, kes
kaitseb kooliajanduse rahvuste järgi tü-
keldamise printsiipi.“² Tööliste huvid nõud-
sid antud riigi kõigi rahvuste ühtsust.
„Pravda“, iseloomustades oportunistide po-
litikat, kirjutas: „See tähendab kohane mist
pärisorjuse huvidega ja valitseva rahvuse
kõige halvemate natsionalistlike elarva-
mustega selle asemel, et nendega või-
delda.“³

Rahvusliku kultuurautonoomie
reaktsioonilisele teooriale seadis „Pravda“
vastu rahvuste enesemääramise õiguse Ku-
ni lahkulöömise riigist. „Võitluses watrio-

---

¹ Resolutsioonid ja otsused, lk. 315.

² V. I. Lenin, Teosed, 19. kd, lk. 460.

³ „Трауматическая работа“, № 12, 20. det. 1913.

nalismi paise vastu kõigis tema vormides omab enesemääramise õiguse propageerimine väga suurt tähtsust.¹ Võideldes Ukraina enesemääramise õiguse eest, kasvatas 'Pravda' usaldust rahvaste vahel, ühendas neid. Tugevnesid kultuurilised ja sõprus sidemed Ukraina ja vene rahva vahel.

Liberaalid astusid energiliselt võitlusesse bolševikega, süüdistades enesemääramise vabaduse pooldajaid separatismi õhutamises. Selle eesmärgiks oli vaid vene suurvõimluse ja oma kapitalistide huvide kaitsmine. 'Pravda', paljastades seda, kirjutas: „Kui tõesti õnnestub 30. milj. ukrainlast Venemaa küljest ära kiskuda, kas siis tuleb lõpp suurele Vene impériumile?“² Samas väitas ajaleht, et mitte lõpp ei tule Venemaa-le Muraine lahkuloomise puhul, vaid „rahvaste üheõiguse korral võivad tugevada vastastikused sidemed“.³ Kodan-

---

¹ „Проремарская работа“ № 4, 11. detsembril 1913.

² „Труды работы“ № 17, 20. veebruaril 1914.

³ Samas.

likud natsionalistid, kiusates ukrainlasi separatismi ja lahkulöömise pärast taga, kaitsesid tegelikult vene kodanuse ja mõisnike huve.

Valitsuse poliitika oli ilmselt natsionalistlik, püüdes kindlustada vene rahvusele privileege ja eesõigusi, teised jätta õigusteta. Muulaste tagakiusamisega püüdi kodanlik natsionalism lahutada töölisklassi, et teda oleks kergem nimutada. Töölisklass vastab sellele tööliste ühioigusega kõigist rahvustest."⁴

„Pravda“ valgustades oma veergudel juutide tagakiusamist ja võideldes kodanliku natsionalismi vastu, kasvatas Venemaa kõigi rahvaste sõprust ja internatsionalismi ning valmistas neid ette revolutsiooniliseks võitluseks. „Demokraatia ei luba üalgi, et vabaduse pooldajate ja rõhumise vaenlaste eneseteadvus asendatakse kõigi rahvuste juures „vene rahvusliku eneseteadvusega“, kusjuures poolda-

---

⁴ „Правда“, № 106, 10. mai 1913.

kaid, juute ja üldse „muulasi“ rõhutamise ja taga kiinsatamise.“¹ Sm. N. S. Hruštšov oma kõnes partei ja valitsuse juhtide kohtumisel kirjandus- ja kunstitegelastega 8. märtsil 1963. a. märkis, et inimeste tegusid tuleb hinnata mitte rahvuslikust, vaid klassisusekohalt lähtudes.²

„Pravda“ organiseerimis- ja selgitustöö tulemusena seadis ukraina töörahvas kanale, rahvusliku rõhutamise ja eraldumise maailmale vastu uue, „Kõigist rahvustest töötajate ühtsuse maailma, kus ei ole kohte üksilgi eesõigusel ega vähimalgi inimese rõhumisel inimese poolt.“³ See oli roogu rahva võitlus demokraatlike vabaduste ja töötajate eluliste õiguste eest. „Pravda“ poolt proletariaalse internatsionalismi lipu alla koondatud töörahva võitluse lükkas ajutiselt edasi imperialistliku maailmasõda.

---

¹ „Trudova“, № 151, 24. oktoobril 1912.

² „Rahva Hääle“, № 60, 12. märtsil 1963.

³ „Trudova“, № 106, 10. mail 1913.

II

Taga-Kaukaasia proletariaat uue revolutsiooni tõusu aastail

1. Põlvkondlikult Bakuu proletariaadi ühine väljastumine

Taga-Kaukaasia iseloomlikumaks jooneks oli tema majanduslik mahajäämus, kujutas endast tsaari-Venemaa kolooniat, mis oli toorainete baasiks Venemaa tööstusele ja turustamiseks sama tööstuse saadustele. Kui mitte arvestada Bakuu, piirkonna tööstuslikku oasi, Venemaa naftatööstuskeskust, mida pani liikuma peamiselt väliskapital, oli ta agraarmaa puuvilla-, loomakasvatuse ja aiandusega ning enam-vähem arenenud kaubandusega mere rannikul.

Kapitalismi tormilise arengu perioodil seoses tööstuse elavnemise ja tõusuga 1912-1914. a. tugevnesid majanduslikud ja rahali-

sed sidemed Venemaa ja Türgi-Kaukaasia vahel. Suurt osa kapitalismi arengus etendas raudteede ehitamine. Maa kattus raudteede võrguga, mis ühendasid teda Venemaa teiste osadega. Laienes mere- ja jõe transport. Bakuu rõvale kerkisid kiiresti teised linnad: Batumi, Tiflis, Erevan. Samal ajal tööstuse tõusuga jätkus tööstuse monopoliseerumise protsess. Naftatööstus koondus kolme suurmonopolistliku ettevõtte kätte: „Shell“, „Oil“ ja „Nobel“. Monopolistliku tööstuse areng võimaldas monopolistidel määrata oma saadustele kõrged hinnad ja saada suuri kasumeid. Omades küllaldukselt odavat tööjõudu, nad isegi taksitasid progressiivse tööstuse arengut.

Koos tööstusliku elarnemisega kasvas kohalik tööstusproletariaat. 1901. a. oli ainult Bakuus 65-70 tuh. töölisi.¹ Ühes majanduse arenemisega tugevnesid sidemed ka Venemaa töölisliikumisega. Türgi-Kaukaasia tööliste ajalugu oli tulvil tragöödiat. See omas hilgeid võitluse lehekülgi, samuti süngid kaotuste ja loodusõnnetuste lehekülgi. Naftatöölise 1903. a.

---

¹ „Проблема“ и Азербайджан, Баку, 1962, кн. 118.

liikumine lõppes muulsusriika 1904. a. lepinguga, kuid aeg-ajalt kaotati kõik võidud üksteise järel, ja anti ära kõik, mis oli kätte võidetud. Tsarism, kasutades ära proletariaadi paljurahvuslist koosseisu, teostas siin aktiivselt oma „jaga ja valitse“ poliitikat ning halastamatult surus maha lakkamatuid ülestõuse.

Taga-Kaukaasia proletariaadi väljastumised näitasid tema solidaarsust kogu Venemaa tööliklassiga. Rasketes reaktsioonitingimustes laiendasid bolševikud agitatsioonitööd masside hulgas, valmistades neid ette uueks revolutsiooniliseks tõusuks. Linnades, esmajoonel Bakus ja Batumis, tekkisid marksistlikud ringid ja grupid, kes samm-sammult täitsid bolševike võitlusülesandeid ja läksid ringitöölt üle laialdasele agitatsioonile. Tööliikumisele lisandusid agraarrahutused, sest talupojad veendusid iga enam, et nende vaenlasteks on mõisnikud ja tsarism. V. I. Lenini juhtimisel tegevas bolševike illegaalne töö Tersko-Tagestanis loodi VSOTP ühing, kus meenõukud tõjuti kõrvale.¹ Bolševike juhtimisel ja organiseerimisi-

---

¹ В. И. Ленин, мемуары, т. II.

sel tugernesid ametiühingud.

Suurt abi bolševikele Taja-Kaukaasias osutas Ordžonikidze. Gruusias elavus initsiatiivgruppide tegevus. Gruusia bolševike organisatsioonid toetasid üksmeelselt V. I. Lenini ettepanekut parteikonverentsi kokkukutsumiseks. 1911. a. septembris toimus Bakus Tibilisi, Kiievi, Jekaterinoslari, Murali ja Bakun parteikomiteede esindajate nõupidamine.¹ Nõupidamisel valiti komisjon ülevaemaalse parteikonverentsi kokkukutsumiseks. Bolševike initsiatiivil moodustati Kaukaasia parteibüroo, kuhu kuulusid Ordžonikidze, Šaumjan, Spandarjan, Stasseva.²

Proletariaadi võitlus esimese revolutsiooni ajal ja süngitel raskisenaastatel muutis proletariaadi mehiseks, karastas teda, andis suurepäraseid võitluskogemusi. Koizil võitluse etappidel oli Taja-Kaukaasia proletariaadi võitluse hingeks ja südameks, organisatsiooniks ja juhiks Bakun proletariaat, olles tihedalt seotud V. I. Leniniga ja parteiga.

---

¹ Мемориа Коммунистической партии Азербайджана, Баку, 1958, лк. 190-191.

² Очерки истории Коммунистической партии Грузии, 1957, лк. 223.

Bakuu proletariaat oma rahvuslikult koosreisult oli väga kiiju. Siin töötas teadlikke vene töölisi, kes olid aktiivselt osa võtnud revolutsioonilisest võitlusest ja mõistsid töölisklassi ühtsuse tähtsust. Kuid siin töötas ka tatarlasi, pärsulasi, armeenlasi, koos nendega islamiusulisi, kes olid pimeduse ja ebause kammitsais. Kogu Bakuu proletariaati iseloomustasid rahvuslikud, usulised ja kultuurilised erinevused.

Reaktsioonistail alustasid naftatöösturid pealetungi tööliste palgale, millest niigi jätkus raskelt toiduks. Väljakannatamatud olid tööliste elutingimused. 70% töolistest elas kasarmutes, tavaliselt 6-20 inimest ühes toas.¹ Peale raske majandusliku olukorra olid Bakuu töölised täiesti poliitiliste õigusteta, julma politsei jälitamise ja rahvuslik-koloniaalse rõhumise all. Ka tööliste 9/10 said kannatada reaktsioonistail. „Pikale ühingute nimekirjale, mis on hävitatud administratsiooni poolt, lisandus veel üks: suleti Bakuu naftatööliste 9/10.“²

---

¹ 'Ипрабга' и Азербайджан, Треть, 1962, к. 123

² 'Ипрабга', № 169, 15. новембрil 1912.

Majanduslik ja rahvuslik surve mis proletariaadi revolutsioonilisele võitlusele. Ka siin olid tõuksks Lõuna sündmused. Paugud kaugel Siberist Lõuna jõe kallastelt ulatusid naftatöölisteri Bakuus. Algasid miitingud, demonstratsioonid ja protestistreigid isevalitsuse vastu. Võitlus haaras üha uusi tehaseid ja ettevõtteid. Bakuu proletariaat avaldas protesti tööliste õigusetu olukorra kohta ja osutas materiaalselt abi kannatavatele Lõuna töölistele.

1912. a. suvel toimus Bakuus terve rida väikesi protestistrike üksikutes ettevõtetes. Need olid väikesed, eraldatud, mis enamikus lõppesid tööliste lüüasaamisega ja paljude vallandamisega, kuid iga päevaga muutus revolutsiooniline võitlus tugevamaks. Kannatati kaua, kuid lõpuks kannatus katkes. 1913, 1914. a. toimusid Bakuus tööliste üldstreigid. Bakuu proletariaat liitus Venemaa proletariaadi revolutsioonilise liikumisega. „Venemaal on revolutsiooniline tõus, mitte mingisugune, vaid just nimelt revolutsiooniline“, märkis V. I. Lenin.¹

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 35. kd., lk. 26.

Streik Bakuus algas 16. juulil 1913. a. Balahani rajoonis. Kiiresti loodi side suuremate ettevõtete vahel ja organiseeriti komiteed. 28. juulil streikisid juba „Nobeli“, „Balahani“ ja „Biba-Eibati“ ettevõtete töölised. Streik muutus üldiseks, haa-ates 30.000 töölise. ¹ Streigi aeg oli valitud väga soodne - juuli-august, see oli hooaeg naftatööstuses ja -transpordis, sest riigisel navigatsioon suleti. Nafta hind reoves streigiga tõusis 48½ kopikat pund. ²

„Pravda“ oli alati pööranud Bakuuile kui ühele suuremale tööstuskeskusele Venemaal ja kõige suuremale tööstuskeskusele Taga-Kaukaasias suurt tähelepanu ega jäänud ka streigi ajal kõrvale. V. I. Lenin ja „Pravda“ pidevalt jälgisisid streigi käiku, õpetasid ja aitasid, kui tuli püüda oskustest ja hoiatasid töölisi kapitalistide salakäikude eest. Ajalhes avati spetsiaalvõrge „Bakuu osakond“, mis pidevalt tegeles streigiga.

Vaatamata Bakuu paljurahvuslikule

---

¹ „Pudarar upabga“, № 16, 31. juulil 1913

² „Pudarar upabga“, № 15, 30. juulil 1913.

töölisklassile, suutis Pravda koondada proletariaadi ühiste nõupidamiste ümber ja inimestele läbirääkimiste taotlemisele. 29. juulil esitasid töölised naftakuningaile oma nõudmised. Pravda¹ tõi ära nõudmiste teksti:

I kategooria nõudmised:

- 1) 1. mai takistamatu pühitsemine.
- 2) Haiglate, ambulatooriumide ülalpidamine peremeeste poolt ja nende üleandmine haigekassade valdusesse, mille juhatus peab koosnema eranditult töolistest.
- 3) Õppetöö koolides ja kursustel peab toimuma vastavalt tööliste emakeeles.
- 4) Kõigi kultuurhaiduslike asutuste üleandmine ametiühingu valdusesse.
- 5) Streigi ajal aretseritud tööliste vabastamine.

II kategooria nõudmised hõlmasid tööpäeva pikkuse küsimust, töötasu tõstmist, korteritingimusi ja puhkusi.

III kategooria nõudmised puudutasid tootmisrajoonide tööolustikke ja -tingimusi.²

Kui üksikud nõudmised 1912.a. olid pe-

---

¹ „Северная работа“, № 5, 6. augustil 1913.

müselte majanduslikud, siis 1913.a. suvine ülestõus avas tee poliitilistele nõudmistele. Naftatöösturid otsustasid töölistega läbirääkimistesse mitte astuda.¹ Vaatamata sellele otsustati jääda kindlalt oma nõudmistele juurde ning mitte leppida väikeste ja osaliste järelandmistega. 'Pravda' selgitustöö tagajärjel õnnestus liita kogu tööliisklass ühiseks rindeks, kellel oli üks ühine eesmärk - võitlus oma inimlike õiguste eest ja vabanemine koloniasaalsest orjusest. 'Pravda' teatas: „Kõigi tootmisrajooni tööliised jäävad oma nõudmistele juurde. Väikesed järelandmised ei avalda mingit mõju.“²

Türgimustes, kus soovimismi ja natsionalismi lained piüidrid haarata tööliismasse, pööras 'Pravda' palju tähelepanu töötajate rahvusliku ühtsuse kasvatamisele, propageerides internationalismi ideid. Et töölistele oli ühtsus vajalik, seda mõistis igarüks. Afaleht väitas, et ühtsust ei anna keile keegi, see tuleb kätte võideldes. Pole midagi kergemat kui kirjutada arssinapik-

---

¹ 'Северная правда', № 5, 6. augustil 1913.

² Samas.

kuste tähtsudega sõna „ühitus“, kuid tegelikult võib ühtsust edasi viia ainult esrindlike tööliste tööga ja organiseerimisega.”¹ Streik õpetas töölini mõtlema kogu tööliklassile ja ühiuse vajadusest võitluses kapitalistide ja isevalitsuse vastu. „Just sellepärast sotsialistid nimetavadki striike „sõja kooliks“, kooliks, kus tööliised õpivad sõdima oma vaenlaste vastu, kogu rahva ja kõigi töötajate vabastamiseks tsarivõimude ja kapitali ikkest.”²

Nähes tööliste visa vastupanu, võttis tsaarivalitsus ja kohalik kodanlus tarvitusele kõik abinõud alanud liikumise mahasurumiseks. Paljurahvusliku Bakuu tingimustes, kus rahvas kannatas ebainimliku rahvuslik - koloniaalse rõhumise all, püüdis tsaarivalitsus üht rahvust teisest valdada ning teise vastu ässitada, et sellega revolutsioonilist liikumist verre uputada, sest miski ei tugevanda kapitalistide positsiooni nii, kui lõhenemine tööliste hulgas. Huvitav on märkida, et striigi algatajaks osutu-

---

¹ „Трудовая борьба“, № 2, 30. mail 1914.

² V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., lk. 279.

sid puurangu-töötajad, poliitiliselt vähemarene-
mid element ja alles neile järgesid vabrikutöoli-
sed. Kapitalistid võtsid seda arvesse ja püüdsid
lõhestada liikumist ühe kõige populaarsema ra-
hendiga, tööliste äraostmisega.¹ Selline poliiti-
ka oli õigesti arvestatud ja küllalt teravmeelne,
kuid „Pravda“ organiseeruva tegevuse tagajärjel
oli liikumine ületanud sellised väikluse piirid.
Tsarismil tuli oma ürituses pettuda. „Pravda“ väi-
tas, et misadus, millega 40.000-ue tööliste man-
evitas üldised nõudmised, räägib sellest, et uuf-
tatöösturid selle manöövriga edu ei saavuta.²

„Pravdal“ tuli ka keerulistes usulis-
tesse küsimustesse vaheli segada, et kasvatada
töölisi internationalismi väimuse usulistele eri-
nevustele vaatamata. Bakuus elavaid islami-
usulisi, kes põgenemud oma mõisnike emavoli-
alt, püüdis tsarismi kasutada teiste töölis-
te vastu. Kuid ka see manööver ei õnnestunud,
nust „Pravda“ kasvatustöö tulemusena olid tu-
gevad tööliklassi ühtsuse ideed. „Pravda“ väi-

---

¹ „Северная правда“, № 5, 6. augustil 1913.

² Samas.

tas: „Mitte kusagil ega mitte kunagi pole rõhnutud rahvad saavutanud vabadust ühe rahva sõjaga teise vastu. Sõjad ainult tugivõivad rahvaste orjastamist.“¹ Islamiusulised teatasid, et ilma kristlastest töölisteta nad tööle ei hakka. „Meie hulgas ei ole ei kristlasi, juute ega islamiusulisi, vaid ainult seltsimees ühise töö juures.“² Sellega nad väitasid, et seisavad olemasoleva tööliikumise kõrgusel. Proletariaadi ideoloogia oli „Pravda“ kaudu tunginud ka vähemteadlike tööliste hulka, nagu seda olid islamiusulised. „Pravda“ kirjutas neist: „sugugi ei jää nad maha esimeste ridadest“.³ Kogu tööliklass koondus ühtseks monoliitseks rindeks.

Streigi pikalevenimine ei töötanud niidagi head. Selle imposantse mulje uskujul, kuidas tõusid üles waftatöölised, hakkasid end liigutama ka teiste tööstusharude töölised. Kõige kergemini oli barism ja kodanlus lootnud olukorda lahendada rahvusliku lõhestamise ja

---

¹ „Пробга“, № 146, 18. oktoobril 1912.

² „Пробга урзга“, № 12, 24. septembril 1913.

³ „Северная пробга“, № 26, 1. septembril 1913.

vihavaenu õhutanise pinnal. Kuna nii aega pol-
nud võimalik tööliklassi ühtnust murda, kasu-
tas tsaarivalitsus vägivalda. Bakuus elas palju
iraaulasi, nad olid koondunud peamiselt ühte
linnaossa, elades viletsais töölikasarmuis.

Neid püüdisi tsarism välvõimuga tööle ajada,
teisi töölisi hoiti kasarmuis luku taga.¹ Pravda
selgitas kõigile töölistele, et tsarism vägival-
laga püüab töölisi maldada, tööliklassi üht-
nust lõhestada. Iraaulased, teades küll, et
neid ähvardab streikimise eest väljasaatmine
igaveseks, jäid kindlaks tööliklassi huvide-
le. Et vähendada streikivat massi, aeti iraa-
lasi lihtsalt üle piiri. Igi 6 tuhat töölist ol-
sunnitud siirduma kodumaale.²

Vaatamata tsarismi poolt streigi läm-
matamiseks kasutusele võetud abinõudele, tõi
Pravda' iga päev teateid, mille kõval osutusid
jõuetuks naftakompaniide diplomaatilised pin-
gutused ja administratiivi võitlusvahendid.

---

¹ "Проблема урпыга", № 12, 24. септември 1913.

² "Проблема урпыга", № 31, 3. июли 1914.

Striikijatega liitusid raudteetöölised,¹ side- ja sadamätöölised². Töölised näitasid üles suurt organiseeritust ja solidaarsust. „... 1913. a. Bakuu striik tänu bolševike oskuslikule juhtimisele alates esimestest päevadest muutus proletariaadi aukautust äratavaks lahinguks.“³ Striigi ajal korraldati tööliste massilisi koosolekuid, mis etendasid tähtsat osa linnaproletariaadi poliitilisel kasvatamisel ja selgitasid neile nende ülesandeid igal konkreetset võitluse etapil.⁴

Ainult massiliste aretamineistega ja tööliste väljasaatmisega kasarmuist õnnestus seda poliitilist, üksmeelset väljastumist mahasuruda. Kuigi 1913. a. striik lõppes oktoobris mõningate tööliste võitudega majanduslike nõudmistele rahuldamise osas, ei andnud ta midagi märgatavat proletariaadi põhiliste nõudmistele osas. Kuigi striik ei õnnestunud,

---

¹ „Трaбaгa мpyгa“, N: 11, 22. septembril 1913.

² „Себерная тpабгa“, N: 11, 14. augustil 1913.

³ „Трaбгa“ и Азербайджан, Баку, 1962, л. 146.

⁴ „Себерная тpабгa“, N: 5, 6. augustil 1913.

ei murdnud ^{see} töötajate võitlustahet, vaid karas-
tas tööliklassi ja kasvatas tema poliitilist tead-
likkust. Tööliklass teadis, kes on tema vaenla-
ne ja sammus kartmatult edasi.

1914. a. suvel puhkes streik meest.
Töölised alustasid visa võitlust, kuid samaga
vastasid neile kapitalistid. Streik haaras 50.000
töölist.¹ Töölised esitasid ka sekkord oma ühi-
sed poliitilised nõudmised millele waftakunin-
gad vastasid eitavalt. „Pravda“ kirjutas neu-
de kohta: „Nad liavad, et neis hirmsais tin-
gimustes, kus tööpäev on pikk, tasu madal ja
tööliste organisatsioonid hävitatud, puudub
õhk, vesi ja päike, on töölistel küllalt hea lo-
da ja töötada.“² „Pravda“ näitas töölistele,
et pikal tööpäeval oli veel teine paha: „...ta
võtab tüki leiba teise lanalt, kellel on ka pere-
kond, lapsed, kellel ka on õigus tööle, elule“.³
Ajaleht märkis, et üldised nõudmised olid
diktatuurid elu enda poolt, liites küürest töö-

---

¹ „Трудоборь рабоча“, № 3, 31. mail 1914.

² Samas.

³ „Трудь рабоча“, № 41, 20. märtsil 1914.

tajate armee ühtseks sõbralikuks perek. Proletariaat asus võitlema oma inimlike õiguste eest.

Kodanlikud natsionalistid, esseerid ja menševikud püüdnud streiki nõrgendada, tuues sellesse organiseerimatust ja stabiilsust. Provokatsioon nende käes oli suunatud tööliste vastu. Töölistelt võeti ära küte, valgustus, vesi. Provokatsioonimeetod pidi andma poliit. seile võimaluse asjasse vaheli segada, kuid see ei õnnestunud. "Pravda" selgitustöö tagajärjel. "Valitseb unneolematu üksmeel, kokku hoiavad kõik rahvused kõigilt tööaladelt", teatas ajaleht.¹ Töötajad vaid mõnede väikeste ettevõtete töölised, keda peremeestel oli õnnestunud segadusse müa preemiatega, mis koosnesid 2-3 kuu töötasust.

Uhise proletariaadi perga liitis "Pravda" ka armeenia proletariaadi. Ei tohi unustada, et armeenia töölised olid kana aega eraldatud teistest. Armeenia natsionalistlik partei "Dašnaxtsutjun", eraldades tööliiri, püü-

---

¹ "Третьего дня", № 11, 10. juunil 1914.

dis neid ühendada kapitalistidest armeenlas-
tega. Esirindlikud armeenia töölised nägid, et
järeleandmine ratsionalismile on kahjulik ja
reaktsiooniline, seepärast astusid nad ühin-
gusse, mis ühendasid kõiki proletariaasi ja
sammusid käsikäes kogu Bakum proletariaa-
liga.

„Pravda“, hinnates tööliste üksmeelt,
valgustas tsarismi uusi provokatsioone: „strii-
kivate elektrijaama töötajate asemel toodi
tööle sõjalaevastiku madrusid“.¹ „Pravda“
paljastas ka linna pea tegevust, kes sellens, et
ohutada töölisi streigimundmisele, lubas omes
erilist kaitset kõigile neile, kes tahavad eda-
si töötada.² „Pravda“ selgitava tegevuse
tõttu ei olnud neil provokatsioonidel min-
geid tagajärgi. Vaatamata provokatsioonidele
püsis striikivate arv endine. Kõik vanglad
ja politsei jaoskonnad olid arutrituid täis.
Neil võitluse päevadel venelane ei olnud ai-
nult venelane ja tatarlane ainult tatar-

---

¹ „Трудовая правда“, № 25, 26. juunil 1914.

² „Трудовая правда“, № 9, 7. juunil 1914.

lane, vaid nad moodustasid ühise tööliisklassi.

Nafta puudujääk streigi tagajärjel ulatus juba 30 milj. pundani. Laevaomanikud teatasid, kui streik ei lõpe 2 päeva jooksul, jääb laevaliiklus seisma.¹ Naftatöösturid aga ei teinud mingeid järelandmisi, vaid teatasid hoopis, kui töölised kehe ei alusta tööd, vallandatakse kõik. Töölised pöördusid linnapea poole, paludes luba üldkoosoleku korraldamiseks. Seda valitsus ei lubanud. Subati kokku tulla vaid tööliste esindajail eraldi ruumides eelalade järgi. „Pravda“ väitas töölistele, et keelates üldkoosoleku, lootsid töösturid sellega lõhestada tööliste ühist väljaastumist, takistada ühiste nõudmiste arutamist. Ajaleht kutsus töölisi veel lihedamalt liituma.²

Samal ajal hakati Bakusse koondama sõjaväge. Tekib küsimus milleks, sest streik oli enam-vähem rahulik? „Pravda“, saanud sellest teada, hoiatas töölisi: „Kavatsetakse väevoimuga sundida streikijaid tööle, sest

---

¹ „Трудоборь и борьба“ № 9, 7. juunil 1914.

² „Трудоборь и борьба“, № 4, 1. juunil 1914.

tööjõudu pole kusagilt võtta seoses põllutööde hooajaga. Muide on oodata naftarakhi¹. Sõjaväe abil õnnestus tsarisuil lõpuks ka kuulaste kangelaslik ja üksmeelne väljaastumine ajutiselt lõmmatada.

Väärib tähelepanu Bakum tööliste üksmeel ja aktiivsus, samuti klassiteadlikkuse kasv reaktsiooni tingimustes. „Pravda“ organiseeriva tegevuse tõttu oli see kogu Bakum kõigi rahvaste ühine väljaastumine.² Organiseerides Bakum proletariaadi väljaastumist, väitas „Pravda“, millist revolutsioonilist energiat peitub siinses proletariaadis, et ta võib sammuda proletariaadi esirvas kogu Venemaal.

Bakum proletariaadi mehine võitlus leidis vastukaja kogu Venemaa tööliklassi hulgas. „Pravda“ kaudu said siinsed sündmused teatavaks kogu Venemaal ja nad aitasid töölistel maas kangemates nurkades „jalgadele tõusta“. Sellele vastas proletari-

---

¹ „Трудовой правды“, № 29, 1. juulil 1914.

² „Трудовой правды“, № 28, 29. juunil 1914.

aat Ukrainas, Lätis, Lestis, Valge-Venes ja teistes rahvuspiirkondades. Moskvas struisis solidaarsusest 1500 metallitöölisi.¹ Solidaarsusstriik Toimus ka Peterburis, kust proletariaat saatis Bakum töölistele materiaalsed abi ja toetuse: „Peterburi proletariaadi nimel annan edasi teie palavad toetused kangelaskile Bakum proletariaadile, kes on oma klassile vanikumate ja ühtsuse eeskujuks. Peterburi proletariaat jälgib terava tähelepanuga teie võitlust.“² Töölised teadsid, et Bakum tööliste võit on ka nende võit.

---

¹ „Трудовая борьба“, № 25, 26. juunil 1914.

² „Трудовая борьба“, № 32, 4. juulil 1914.

2. „Pravda” võitlus likvideatorite ja kodanlike natsionalistidega

Tuga. Kaukaasia bolševike organisatsioonid, karastunud visas võitluses ning kasvunud leninismi ideede vaimus, astusid teravalt välja menševike ja likvideatorite vastu. 1911. a. sept. Bakus toimunud bolševike parteiorganisatsioonide esindajate nõupidamine toetas kõigiti V. J. Lenini üleskutses otsustavaks võitluseks oportunistidega.¹ Sellega näitasid nad, et olid auru saanud partei taktikalistest ja organisatsioonilistest ülesannetest.

Praha konverents 1912. a. astus oma otsustes otsustavalt välja likvideatorite vastu. Konverentsi resolutsioonis „likvideatorlusest ja likvideatorite rühmast” märgiti: „Konverents kutsus üles kõiki parteilasi, vahet tegemata voolude ja vajundite vahel, võitlema likvideatorluse vastu, selgitama, kuivõid kahjulik on ta tööliklassi vabastamise üritis-

---

¹ X. T. Бөрүкөмб, үндәтүд тәс, лә. 40.

sele ja pingutama kogu jõudu jõuda il-
legaalse VSDTP taastamiseks ja sindlus-
tamiseks.¹

Vastavalt partei konverentsi otsus-
tele pidas „Pravda“ visa võitlust lik-
vidaatoritega, paljastades halastamatult
nende loosungite taga peituvad koostööd
kodanlusega, nende vaenulikkust prole-
tariaadi klassivõitlusele. Ajamata välja
likvidaatorid töölislükkumisest, ei olud
võimalik võita masse bolševike poole.
Suure töö selles osas tegi ära V. I. Lenin
oma „Pravdas“ ilmuvate artiklitega.
Artiklis „Ideeline võitlus töölislükkumises“²,
mis ilmus 4. mail 1914. a. V. I. Lenin tut-
vustas lugejaid likvidaatoreluse tekkimise
ajalooga ja selgitas, et ökonomism ja lik-
vidaatorelus kujutavad endast väike-
kodanliku oportuunismi ei norme ning

---

¹ Resolutsioonid ja otsused, lk. 284.

² „Труды рабочего“, № 77, 4. mail 1914.

väitas nende kahjulikkust töölisklassi-
sele.

V. I. Lenin pööras suurt tähele-
panu Türgi-Kaukaasiale, juhendades, kui-
das kohalikes tingimustes rakendada kon-
verentsi otsuseid. 'Pravda' tuli sama-
aegselt Bakum streigi juhtimisega lä-
bi nia kasvatusööd Türgi-Kaukaasia
proletariaadi hulgas, et mitte lasta neid
petta likvidaatoritel ja kodanlikel natsiona-
listidel, kes püüdsid nia töölisklassi
hõrvale tema põhilistest huvidest. Astu-
des välja streigilikumise vastu, mis oli
haaranud kogu Türgi-Kaukaasia, nime-
tasid likvidaatorid seda 'streigihasaardiks'
ja püüdsid juhtida liikumist petitsi-
oonikampaania teel.

Reformistlikule agitatsioonile ma-
dis 'Pravda' vastu revolutsioonilise agi-
tatsiooni. „Eesrindlike töölise ülesan-
deks on oma agitatsiooni- ja selgitustööga kii-

rendada proletariaadi koondumist revolutsiooniliste loosungite alla."¹

Pravda näitas, et likvidatorid, olles kodanluse huvide kaitsjad tööliste keskel, toetasid kodanluse reforme. Eitades revolutsioonilist agitatsiooni rahvahulkades, jutlustavad nad otseselt, et demokraatlik vabarük ja mõisamaade konfiskeerimine ei või olla rahvahulkades tehtava agitatsiooni-
töö objektideks.² Sõnades tõrjusid likvidatorid reformismi tagasi, kuid tegudes viisid nad selle läbi, võttes tööliste nõudmistest ainult 8-tunnilise tööpäeva, sest see oli läbiviidav reformina.

Kuid tööliklass Pravda juhtimisel ei võidelnud mitte osaliste nõudmistega, vaid rahvamasside täieliku vabastamise eest tsarismi ja kapitalismi orjusest. Pravda selgitas, et reformid olid tööliste petmiseks, sest vaatamata üksikutele parandustele, jäävad töölised alati orjusesse. Töölised olid alati saa-

---

¹ Resolutsioonid ja otsused, lk. 309.

² Samas, lk. 304.

nud tüssata, kui nad olid usaldanud reforme.
„Proletariaat ei saa täita oma demokraat-
likku kohust, teenida töörahvast tema esind-
liku väesalgana, teenindada, õpetada ja koon-
dada rahvatulki teisiti kui otsustavas
võitluses likvidaatoritega.“¹ „Pidades le-
pitamatut võitlust tööklassi vaenlastega,
liitis ning ühendas Pravda töölised ja ta-
lupojad meie maa kõige erinevamate pai-
kades.“² Järe-järgult kuuld kiindlalt toi-
mus Tša- Kaukaasias masside poliitiline
kasvatamine marksismi valguses.

Pravda pidas ägedat võitlust ka
likvidaatorite ja kodanlike nationalistide-
ga, kes, targutades „rahvuslikust kultuurist“
ja rõhutades seda, püüdsid eraldada eri rah-
vustest töölisi ja vedasid neid ninapidi
rahvuslike loosungitega. Üks osa Kaukaasia
sotsiaaldemokraate, kes varem ühes teiste-
ga eitasid „rahvuslikku kultuur autonoomiat“,
esitasid nüüd selle nõudmise. Kaukaasia

---

¹ „Poderae upabga“, № 3, 16. juulil 1913.

² „Меморандумский журнал“, № 3-4, 1937, lk. 122.

püürkoana - autonoomia oli niidugi vajalik siin-
se rahvusliku koostise ja elutingimuste isäsa-
suste tõttu. Kuid rahvuslik - kultuur autonoo-
mia, olles kõlbmatu üldse, oli veel sobimatum
Tage - Kaukaasia tingimustes. Siin oli terve rida
rahvusi primitiivse kultuuriga, oma keelega,
kuid emakelse kirjanduseta. Oli veel rahvusi,
kes olid ülemineku olukorras, osalt assimileer-
uvad, osalt edasiarenevaid. Neid ei saanud
organiseerida omaette rahvuslik - kultuurilisteks
liitudeks, mida eeldas kultuur autonoomia.
Pravda ei saanud propageerida niisugust kul-
tuur autonoomiat, mis heidab kõrvale terve
rea väikerahvaid. Seda ei saanud nimetada
rahvusküsimuse lahendamiseks. Pravda juh-
tis tähelepanu sellele, et Tage - Kaukaasia oli
maa, kus ristusid igasuguste sajandite pik-
kuste kultuuriga rahvaste huvid ja selle-
pärast oli siin vaja laialdast kohalikku oma-
valitsust, mis oleks kompetentne lahendada kõi-
ki küsimusi. Teiseks kiinnitada seaduslikult õi-
gused, mis garanteerisid kõigi ürituste ellu-
viimist, mis puudutavad kultuurilis - rah-
vuslikku küsimust. Vabadust kasutada ema-

keelt kõigis riiklikes asutustes.¹ Seeja oli ühesaunders kõigist rahvustest töölisi koondada, mitte aga rahvuste vahel piire tõmmata. „Meie lipule pole kirjutatud rahvuslik kultuur, vaid internatsionaalne kultuur, mis liidab ühte rahvused ja mida valmistab ette kapitali rahvusvaheline ühendus.”²

Pravda väitas, et rahvuslik kultuur-autonoomia muutub Tšuga-Kaukaasias niidetuks ja reaktsiooniliseks ürituseks, kuid Kaukaasia likvideatorite koarerents tunnustas rahvusliku kultuurautonoomia vastu võetavaks ja sanktsioneeris selle partei programmi viimel.³

Kapitalismi tingimustes, mis on rajatud kisklemisele ja kasuahnitsemisele, võib seda saavutada vaid järjekindla demokraatliku - vabariikliku riigikorra tingimustes, mis annaks kõigile rahvustele ja keeltele võrdõiguslikkuse. „Seejuures on vajalik laialdane piirkonna-autonoomia ja täiesti demokraatlik

---

¹ „Проблема”, № 21, 24. mail 1912.

² „Проблема перед нами”, № 9, 17. detsembril 1913.

³ J. V. Stalin, Marksism ja rahvuskaasimine, 1953, lk. 133.

kohalik omavalitsus, kusjuures omavalitsuslike ja autonoomsete piirkondade piirid on kindlaks määratud kohalike elanikkonna enda poolt majanduslike ja olustikuliste tingimuste, elanikkonna rahvusliku koosseisu jne. arvessevõtmise alusel.¹ Ainult proletariaadi diktaatuuri kehtestamine lahendas süüri rahvuskuksimuse, hävitas rahvusliku rõhumise ja andis võimaluse majanduslikuks ja kultuuriliseks arenguks kõigile rahvastele.

„Pravda“, pöörates suurt tähelepanu Taga-Kaukaasia proletariaadile, aitas ja suunas teda võitluses likvidatorite ja kodanlike natsionalistide vastu, juhtis samaaegselt ka proletariaadi üksmeelset väljastumist Bakus, mis oli üks eedamaid lehekülgi Taga-Kaukaasia ajaloos. Bakurlaste võitluskogemustest õppis teiste linnade proletariaat ja joondus tema järel. Bakum proletariaat oli Taga-Kaukaasia juhtivaks jõuks ja avangardiks võitluses tsarismi ja kapitalismi vastu.

---

¹ Resolutsioonid ja otsused, lk. 315.

III

„Pravda“ [redacted] osa Eesti tööliste ja talupoegade revolutsioonilises võitluses

Esimese Maailmasõja eelsetel aastail
Eestis kasvas kapitalistlik tööstus. Pikaleveni-
nud depressioon asendus tööstusliku elarne-
misega. 1912. a. alustati Tallinnas suurte
laevachitustehaste Vene-Balti, Bekkeri ja
1913. a. Noblessneri ehitamist. Metallitööl-
mise tööstuses tõusis tööliste arv 1913. a.
11.000-ni. Toodangu poolest ja tööliste ar-
vult jäi esikohale tekstiiltööstus 18.000
töölisega.¹ Kiiresti kasvas väliskapitali
mõju, kusjuures valitsus koht kuulus
Prantsusmaale.

---

¹ Eesti NSV ajalugu, Tallinn, 1957, lk. 300.

Tööstuslik tõus oli mõeldud sise- ja väliskaubanduse suurenemisega. Eesti sadamate osatähtsus Baltimere sadamate hulgas kasvas, Tallinnas alustati sõjasadama väljalhitamist. Suurtööstuse ja kaubanduse hoogustumine tingis linnaelanike arvu kiire kasvu, mis omakorda oli mõeldud siseturu arenemisega ja põllumajanduse tõusuga.

Proletariaat Eestis kasvas nii kohapealsete laosturvat keskklasside kui ka Venemaa sisekubermangudest juurde toodud tööliste arvul. Rõõbiti tööliste kontsentratsiooniga kasvas enneolematult tööliste viletus. Tsaarivalitsus toetas kõigiti Eestis asuvaid saksa panneid. Siia suunatud administratsioon ja poliitriaparaat viis selleni, et eestlased olid mitmekordse rõhumise all.

Koos tööstuse arenemisega Eestis tugevnes side vene turuga. Vene tööliste revolutsioonilisele liikumisele reageeriti davalt. Eesti tööliised ei jäänud pealtvaatajaks, kui nende seltsimehed võitlesid. Bolshevike partei pööras palju tähelepanu olukorrale Eestis

ning mobiliseeris töötavaid hulki võitlusele oma rõhujate vastu. Vastuseks Leena peretöle haaras eesti töölisi viha ja raev tsarismi vastu. Vabrikuis ja tehastes toimusid protestistreigid, kus häbimärgistati valitsuse verist kuritegu. Leena sündmuste puhul toimunud streigid liitusid 1. mail streigiga. Need väitasid revolutsioonilise tõusu algust. Eesti proletariaadi revolutsiooniline liikumine oli tihedalt seotud Peterburi ja kogu Venemaa tööliklassiga, V. I. Leniniga, bolševike parteiga ja 'Pravdaga'.

Esimesed artiklid 'Pravdas' kirjeldasid peamiselt tööliste rasket olukorda ja sünget rõhumist, mille ohvriks langes töörahvas. Näiteks Tallinna sadamatöölise kiri, mis oli küll mõnerealine, sisaldas terve vilitsuse: „Paadimehed elavad niisketes ja pimedates ruumides. Teit on vilets. Hea meelega sööks nad midagi paremat, kuid 66½ kopikat päevas ei luba maiustada.”¹ Sõnumist Narva linavabrikust loeme: „Siin li-

---

¹ 'Pravda', N° 8, 1. mail 1912.

naakteruses töötab üle 4.000 inimese, arvestama-
ta 13-aastasi poisikesi ja tüdrukuid. Tööpäev
on kella 6-st hommikul kuni kella 6-ni õhtul.
Igal sammul trahvid. Iga suitsetatud pabe-
ross läheb maksma 1 rubla või lohnab lõpp-
arve järel, töölisel aga tuleb rubla eest töö-
tada 2 päeva... Eriti raske on siin naistel
ropsimis- ja ketustöökojas. Siin töötavad
naised kinniseotud mudega, lämbuses
tolmu käes.¹

Millised olid enamiku tööliste elu-
tingimused, seda näitas elitustöölise kiri: „Ela-
me nagu metsalised, meie elu on ürginimese
elu... Kõik töölised elavad barakkides... Barakid
kubisevad igasugustest parasitidest, kes
imevad tööliste pere täielikult... Barakid on
pimedad, mustad, külmad. Ja meie elu on
samasugune pime, must, külm... Ka ema
välimuselt on töölised metsaliste sarnased:
mustad, räbolasid, kurde väsi tuleb elada
ilmas saunas käimata.“²

---

¹ „Padosar upabga“, № 17, 1. augustil 1913.

² „Tšyub upabga“, № 28, 5. märtsil 1914.

Niisuguseid kajuraid pilte, ette appiküidena kostvaid riiju tunakse ka teistest suurkäitistest. Asalüüsidel rahvahulkade elutingimusi kapitalistlikus ühiskonnas, kirjutas V. I. Lenin: „Praegune kord, isegi kui asjad kõige rahulikumalt arenevad, nõuab töölisklassilt alati ja paratamatult loevandamatuid ohvreid. Tuhandeid ja kümneid tuhandeid inimesi, kes kogevad oma eluaja on töötanud teistele rikkuste loomiseks, kukkub välgiuisest ja alatiseast abatsitlusest, sureb enneaegselt haigustesse, mida tekitavad jõledad töötingimused, viletsad korteriolud ja puhkuse puudumine.“

„Pravda“ veergudel võisid töölised teistest rajoonidest lugeda ettevõtjate häbematusast valist sünnete töötingimuste kohta, sest „... kui sellistes tingimustes ei leiduand küllaldaselt töökäsi koha- peal, saadetakse agendid mööda Venemaad kalu piirdma“. Nalega nad soovivadki inimesi, kuid vähes olukorda, söi-

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 5. kd., lk. 13.

davad need juba teisel päeval tagasi".¹
Raskesse olukorda sattunud Peterburist tul-
nud punsõjad Tallinnas, kuigi neile oli töö-
tatud paradisi: „... et korterid on seal
palju odavamad kui Peterburis. Kui me aga
kohale jõudsime, tuli meil päeval häda sub-
nil niusugusesse keldrivarukasse asuda, kus ise-
gi keer mahu läheks... hakkasime tööle...
Kui olime päeva läbi tööd teinud, selgus,
et kõige paremad töölised olid ainult 1 rub.
ja 40 kop. teeninud, teised aga rabavad ja
rabavad, saavad ainult rubla, vahel aga
isegi 80 kop.“²

Paljastades eksploateerimist, ajas
Pravda ühtlasi nende teadetega nuija ka-
pitalistide katsed tuua teistest rajoonidest
pettuse teel siia töölisi, et avaldada survet
kohalikele töölistele ja suruda alla nende juba
niigi madal palk. Samas avaldusid töölistele
peale kapitalistide palgapoliitika teised eksplua-
teerimise võtted: ületunnitöö, eksploatööri-

---

¹ 'Pravda upabga', № 17, 1. augustil 1913.

² 'Trabga', № 8, 1. mail 1912.

ne toidupuutade abil, kõrged üürid naiskoh-
tade eest jne., kus pettus ja omavoli olid ti-
hedalt üksteisega läbi põimunud.

Pravda kirjutas palju talurahva väl-
jakaunatamatust olukorrast, näljahädadest,
maapuudusest, näidates, et kõigi nende häda-
de põhjuseks oli mõisnike maavaldus. Ühes
esimestes ajalehe numbrites avaldati artik-
kel „Sulased Baltimaades“, milles jutustati,
kuidas kulakud häbenematult ekspluaateeri-
sid põllutöölisi. „Peremehe arvates on ta
kõige alam ja põlastusväärsem inimene,
keda võib söimata ja hurjutada ning
saata igal ajal kuhu aga pähe tuleb. Isegi
peremehe ajaleht on sulasele kättesaamatu,
kuna see võivat teda töö juures segada ja
targaks teha; kui tööline muutub aga tar-
gaks, räägivad peremehed, et hakka ta nei-
le enam tööd tegema. Mida selleks kõike ei
tehta, et maata töölist peremehe maa kül-
ge aheldada! Siin makstakse sulasele
pealegi veel naturaals, mistõttu mõni-
kord tööliste niigi tagasihoidlik tu-

nistus veelgi väheneb..."¹

Paljastades siniget rõbumist, mille ohvriks töölisklass ja talurahvas olid langenud, näitas ajaleht, et selle põhjuseks oli organiseerimatus ja püstitas eesti proletariaadi ette ülesande-tingimata liituda, organiseeruda.²

1912. a. lõpul sagenesid teated streikidest. „Pravda“ teatas Tallinna töölise ühepäevasest streigist 16. okt. „Dzigaleti“, „Volta“, „Lutheri“ ja teistes tehastes, mis olid pühendatud Muul turul toimunud pereköök 7. aastapäevale.

Suuremaks sündmuseks 1912. a. Eestis oli Baltimaade trikitöölise streik. See äratas kogu Venemaa proletariaadi tähelepanu. Eesti trikitöölise streiki oli osa Baltimaade trikitöölise üldstreigist, mis haaras Riia, Tallinna, Tartu, Jelgava, Ventspitsi, Pärnu, Liepāja, Valga, Viljandi, Jūrkene ja Sloka linnad.³

---

1 „Tippaleks“, № 4, 26. aprillil 1912

2. Samas

3 D. Rudnev, viidatud teos, lk. 26.

Striikijate nõudmised olid juba varem aju vastu võetud ja läbi arutatud ning esitati peremeestele. Läbirääkimised ei andnud mingeid tulemusi. Streigi puhul avaldati „Pravda“ artikkel, milles hoiatati teiste Vene linnade trikitöölisi, et nad streigi ajal ei lauks end Baltimaade linnadesse trikitööle palgata. „Baltimaade trikitöölised paluvad mujal elavaid seltsimehi-trikitöölisi ajutiselt mitte sõita alljärgnevatesse linnadesse: Riia, Tartu, Tallinn, Jelgava, Diepaja, Ventspils, Pärnu, Viljandi, Valmiera, Valga, Sloka, Gulbene.“¹ „Pravda“ abiga muutus streik kindlaks ja visaks. Ajaleht, rõhutades Baltimaade kõigi linnade trikitööliste solidaarsust, tugendas seda veelgi enam. „Riia trikitööliste koosolekul otsustati nõudmiste juurde jääda, sest ühingu liikmed Tartus ja Tallinnas on otsustanud samuti nõudmisi mitte tagasi võtta.“²

---

¹ „Проблема“, № 146, 18. oktoobril 1912.

² Samas.

Streik venis ja töölised tundsid pea-
gi puudust ja nälga. Raske oli nüüsgustes
tingimustes peremeestele vastu panna. Prav-
da organiseeris töölistele abi. „Streikijad
pöörduvad tööliste solidaarsuse poole ja
paluvad ainelist toetust. Need on kindlad,
et neile ära ei öelda. Kiire abi on kahe-
kordne abi!”⁴

Töölised ei jätnud oma kaaslasi
hätta. Pravda' üleskutsele vastasid tööli-
sed teistest linnadest ja streik jätkus
nisalt. Sellega kasvatas ajaleht proletari-
aadis vastupidavust ja solidaarsust.
Eesti töölised peendusid, et vene töölised
on neile töölisteks reltsimeesteks. Tallinna
trükkikodade omanikud, nähes tööliste orga-
niseeritust, olid sunnitud minema järe-
audmistele. Streik olks võinud anda veelgi
paremaid tulemusi, kui organiseerimata
lihttöölisi, kes ei kuulunud üh, polks
enne streigi lõppu tööle arunud. Pravda,
tehes streigist kokkuvõtteid, väitas töölis-

---

⁴ „Tipabga”, № 191, 12. det. 1912.

tele nende edu saladuse - mida kindla-
mini nad peavad vastu, seda suuremaid
järeleandmisi võivad nad ettevõtjate poolt
loota. „Kõik jõud on vaja anda ühingu
tugevdamiseks, organiseerimiseks, ainult
siis võib võitlus anda tulemusi, ühtsu-
ses - on jõud.“¹ „Pravda“ liitis eesti
tööklassi ülevenemaalise tööliste ühis-
rindesse.

1913.-1914.a. streigitõukamine nel-
gi laienes. Oma visaduse poolist paistis
silma „Doigateli“, samuti Pärnu „Waldhofi“
vabrikus tööliste streik. Siin olid tööliste
palgad väga madalad. Asjata ei nimeta-
tud seda vabrikut „Pärnu sunnitöök“.²
„Tingimused on kõige rüüalamad. Tööta-
takse ruumides, kus mürgise gaasi tõttu
pole võimalik teisiti hingata, kui ainult
läbi kaitsekäsna. Peale selle veel läm-
matar palavus, palga saab aga 70 kop. kuni
1 rubla päevas. Säärase madala palga juu-

---

¹ „Проблема“, № 169, 15. novembril 1912.

² „Проблема“, № 151, 24. oktoobril 1912.

res lokkab ületunnitöö, nii et mõnikord töötatakse kuni 16 tundi päevas."¹

Suurem osa riinretest töelistest olid laostunud eesti talupojad, maatöölised. Mõna palju saabus siia igal aastal töölisi Venemaa sisekubermangudest paremaid tingimusi otsima. Tööliste koosseis oli nooraväed tulid, teised lapsed. Vabriku administratsioon ei võtnud vastu streikivate tööliste nõudmisi ja kuulutas välja lokaudi.² „Pravda“ väitas, et lokaut ei ole üksikjuhus, vaid kogu võitluse süsteem kapitali ja töö vahel. Ühtlasi kritikas ta üleskutse: „Me võitleme, et vabaneda kapitalistlikust orjusest ega taha misugust vabadust, nagu soovivad ettevõtjad.“³ „Pravda“ selgitas töölitele massiliste streikide ebaotstarbekohasust neis tingimustes ja kutsus töölisi võitluse teise vormi juurde – mittinguteks tehastes ja de-

---

¹ „Padorar upabga“, № 17, 1. augustil 1913.

² „Sebernar upabga“, № 6, 8. augustil 1913.

³ „Iipabga“, № 51, 2. märtsil 1913.

monstratsioonideks tänavatel.¹

Nähes tööliste visa vastupanu, püüdsid ettevõtjad ka siin, nagu paljudes teistes Narva ja Tallinna tehastes, kus töötasteistest rahvustest töölisi, vastupanu ürgendamiseks ässitada vihabaenu eri rahvusest tööliste vahel. Üksikutele juhtudel soovivistlikul tehase juhtkonnal see õnnestus, kuid üldiselt kodanlusel ei läinud korda mürgitada nationalismiga laiu tööliklassi hulki. Bolševike partei ja internatsionalismide mõju oli tugev tööliklassi ridades. Eesrindlikud töölised „Pravda“ abil andsid vastulöögi ettevõtjate katsetele vene ja eesti tööliste üksteise vastu ässitamisele ja venede lahutamisele: „Kõik töölised, rahvuslikele vahedele vaatamata, kannatavad ühtevõisi kapitalistide eksploateerimise all. Sellepärast ei pea nad võitluses ühise vaenlase vastu oma jõudusid rahvuslike vaenu ja tülidega nõrgestama, vaid käsikäes edasi sammuma teid mööda,

---

¹ „Бонпоеи меморум“, № 5, 1962, lk. 24.

mis rahanemisele viib. Sellel teel pole ei
estlast ega venelast, vaid ainult ven-
wad - töölised.¹ Mihise vennaliku pereva
võitlejad kodanluse vastu eesti, läti, vene
ja teistest rahvustest töölised. Waldhofi töö-
liste streik lõppes küll tööliste kaotusega,
kuid etendas suurt osa nende poliitilises
areenimises.

1914. a. revolutsiooniline tõus jätkus.
Pool aastat enne sõja algust võttis
Eestis streikidest osa 30.000 inimest.²
Ajaleht märkis ära kollektiivseid strei-
ke ja nende tähtsust, näiteks streikisid
Tartus üheaegselt mööbli- ja tiseritööko-
jad. Liikumist iseloomustab poliitilis-
te streikide ülekaal võrreldes majandus-
like streikidega. Proletariaadi liikumine
jõudis kõrgemale astmele - poliitiliselt
streikidelt demonstratsioonidele. See oli
nimelt see mure, mida likvidatsioonime-
erid ei tahtnud näha, kaardudes strei-

---

¹ "Päevaleht", № 3, 24. mail 1914.

² "Eesti Kommunist", № 5, 1957, lk. 80.

gihasaridist. „Taotledes elutingimuste pa-
randamist, kasvab tööliklass ühes sellega
nii moraalselt kui ka vaimset ja poliiti-
liselt, muutub võimelisemaks teostama oma
suuri vabaduse eesmärke.“¹

Töölisajakirjanduse päeval ja selle
ettevalmistamisel andis „Pravda“ välja eri-
lisad, mis olid pühendatud erinevate ra-
jooide tööliikumisele. 30. märtsil 1914.
a. ilmus erilisa „Baltimaad“ töölii-
kumise kohta Eestis ja Lätis. „Pravda“
kavatsus edaspidi süstemaatiliselt erili-
sasid välja anda mitte ainult vene kee-
les, vaid ka teistes Venemaa rahvaste kee-
ltes, kuid see plaan nurjus ajalehe sul-
gemise tõttu.

Õhutasid klassirihka, siirendas
„Pravda“ töötajais ühendumust, et vastu-
olusid ei saa lahendada kompromissi-
teel. Ta õpetas töölisi nägema, et ka
kõige süütuma väoga kodanlane oli

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 66.

ikkagi kiskja. „Ou vaja tööd, ou vaja energilist tööd“, kutsus „Pravda“ võitlema.¹

Sedamoöda, kuidas kasvab revolutsiooniline liikumine ja tugevnes Eesti kodanluse majanduslik positsioon, nõrgenid tema lahkulid saksa mõisnikega, suurenes aga kaotus oma rahvatulcade ees. Kodanlus, otsides väljapääsu, kuidas vabaneda „rahutest elemendist“, leidis suurepärase lahenduse - väljarändamine. „Pravdast“ võime lugeda: „Baltimaades on eriti selgelt piiritletud vahel jõukate ja vaeste põllumeeste vahel... Paljud maatud põgenevad Siberisse ja Ameerikasse.“²

„Pravda“ paljastas pettureid, kes värbasid ümberasujaid välismaale istandustöödele. Kodanlikud tegelased, kes meelitasid eestlasi välja rändama, said istanduste omanikelt selle eest tamm. Teades, et külakehvikud mõisnikke ja kutakuid vihkasid, meenis kodanlus neid massilisele

---

¹ „Трудговая работа“, № 6, 4. juunil 1914.

² „Работа“, № 4, 26. aprillil 1912.

väljarändamisele, sest sellega panevat nad
võimased väljapääsmatusse olukorda. Tegeli-
kult huvitas kodanlust sellest „müügist“ saa-
dud raha ja vabanemine võitlevast prole-
tariaadist. Külades ja asulais ilmusid
talupoegade keskele agitatorid. Ilmub
tavahiselt külla nooruk-härra raamatuga,
käib talupoegade huutrikuis ja hakkab ju-
tustama, kui hea elu on Brasiilias, kui
kerge ja ilus on seal elada.¹ Edasi väi-
tas ajaleht, millistesse raskustesse sattu-
sid ümberasujad. Nende kirjad ise olid
parimaks tunnistajaks kodanluse poolt
kiidetud maast. „Pravda“ õpetas töölisi, et
neil pole vaja kurlata kodanluse palga-
sulaseid. Kodanlusest pole töölistel vii-
dagi loota, nende vastu oli vaja võidelda.
„Hea on, räägitakse, seal, kus meid ei ole...
Parem võidelda oma kodumaal inimli-
ke tingimuste ja inimväärse elu eest.“²
Seejuures teonitas ajaleht, et nad ei ole

---

¹ „Испытка“, № 54, 6. märtsil 1913.

² Samas.

üks, nende liitlaseks on töölisklass. Talu-
poegkond koos töölisklassiga võib oma elu-
tingimusi parandada. Töötav talurahvas
hakkas üha rohkem aru saama, et ainult
liidus töölisklassiga ja revolutsioonilise
võitluse abil võib ta oma olukorda paran-
dada."¹

Partei ja masside vahelise sideme
tugevdamisel omaid muut tähtsust le-
gaalsed töölisorganisatsioonid. Tallinna pro-
letariaadil polnud peaaegu üldse oma ¹/₄
ega seltse. Tallinna ettevõtete bolshevikud
korduvalt ¹/₄ organiseerida, kuid metal-
litöölise kahekordset katset, esitada regist-
reerimiseks oma ¹/₄ põhikiri, ei kiinnitatud.²
'Pravda' juhtis tööliste tähelepanu ¹/₄ or-
ganiseerimise vajadusele: „Vaadake Peter-
buri ja teisi kohti - seal töölised visa
võitlusega parandavad oma elutingimu-
si, organiseeruvad ühinguisse. Lugege ja
levitage tööliste ajalehti „Pravda“. Mõelge

---

¹ Ülevaade Eestimaa Kommunistliku partei ajaloost,
Tallinn, 1961, lk. 135.

² „Труды рабочих“, № 52, 2. aprillil 1914.

oma a/i loomisele. Kõik ühe eest, üks kõigi eest!"¹

„Pravda” tuli pidada võitlust boikotimeelolude vastu, mis olid tööliste hulgas märgatavalt levinud, sest töölised tundsid õigustatud pahameelt tsaarivalitsuse kindlustusseaduste üle. Nii kindlustusseadus, mille projekt võeti vastu 1912. a. duuma ja Riiginõukogu poolt ja hakkas kehtima 23. juunist 1912. a., käis ainult kahe kindlustusliigi kohta – kindlustus õnnetusjuhtumite ja haiguste puhul. Ta ei puudutanud üldse kindlustust vanaduse, invaliidisuse ja tööpunduse kohta. Seaduse puudulikkusest hoolimata võtsid bolševikud kindlustuskampaaniast osa, kasutades seda töötajate hulgas tehtava revolutsioonilise töö tugevdamiseks. „Pravda” selgitas tööliste, et valimiste boikoteerimine ei muuda seadust, vaid boikotti kasutavad ettevõtjad oma positsiooni tugevdamiseks. Seoses kindlustuskassade valimiskampa-

---

¹ „И правда”, № 70, 24. märtsil 1913.

niaga võideldi tsaarivõimude omavoli vastu, mis ükkus neidki kärbitud olemasolevaid määrusi. Kindlustuskampaania toimus tööliste tagakiusamise ja jälitamise tingimustes. „Pravda“ kirjutas: „Võimude poolt põhikirja arutamise koosolekute keldamise tulemusena kuulutasid Tallinna Töölised üldise protestistreigi... Tallinna ja Varsavi uskujate peab äratama kõigi Venemaa linnade tööliste tähelepanu.“¹ Kindlustuskampaania soodustas eesti tööliste poliitilise aktiivsuse kasvu.

Natsionalismi elavnemine sõja-ajal aastatel muutus tõsiseks ohuks tööliikumisele. Kodanlus püüdis takistada rahvahulkaade klassiteadvuse kasvu „rahva ühtsuse“ ja natsionalistlike loosungitega. Neis tingimustes oli tähtis kodanluse natsionalismi paljastamine. Oma ilmumise esimestest päevadest pidas „Pravda“ võitlust kodanliku natsionalismi propageerijate vastu ja kasvatas tööliste proletariaadi internatio-

---

¹ „Северная правда“, № 30, 6. septembril 1913.

nalismi vaimus.

'Pravda' astus välja ka eesti kodanluse katsete vastu kasutada ära oma huvides laulupidusid. Laulupeod on olnud eesti rahva ajalooliselt traditsiooniks ning avaldasid suurt mõju laulukultuuri ja muusika arenemisele. Töölised ja talupojad võtsid neist aktiivset osa. Seda püüdiski kodanlus ära kasutada. 1912. a. Narva laulupeo ettevalmistamisel tegi kodanlus natsionalistlikku propagandat. Rahvusliku kultuuri arendamise loosung oli kodanlusele kattevarjus, kõlavad sõnad rahva kultuuri ühtsusest olid mõeldud selleks, et külvata tööliste hulgas natsionalismi. Sellega lootis kodanlus varjata klassivastuolusid ja juhtida töötajate tähelepanu kõrvale klassivõitlusele. Repertuaari valikul oli kodanlus hoolas, jättes välja kõik laulud, mis kõnelesid rahva võitlusest oma vabaduse eest.

Tööklassi ideoloogia kasvunäitas Narva tööliste tugev väljaastumine kohaliku laulupeo vastu: „Õnnelik

rahvas need eestlased, aina juubeldavad, mõtleb vene tööline, kui talle satub juhuslikult kätte väiteks kadettide ajaleht „Sovremennoje Slovo“, kus Narva laulupidu kirjeldatakse. Aga eesti väikekodanlik ajakirjandus kiidab jõudu säästmata rahvuslikku üksmeelt ja eesti rahva laiade hulka de tulist armastust oma kodumaa vastu. Tegelikult on noore, veel lõplikult väljakujunemata eesti kodanluse kisa täiesti alusetu.“¹

Seda fakti kasutas „Pravda“, väidates, et oli muutunud eesti ühiskonna struktuur, halvenenud töötajate olukord. Need üritused pidid demonstreerima klassirahu, rahvuslikku üksmeelt ning kodumaa armastust, kuid töötajail polnud mingit põhjust laulda patriootilisi laule. „Narva töölisel töötavad 12-13 tundi päevas, saavad selle eest keijuslikku tasu, elavad võimatuis korteritingimustes; veel halvem on ümberkaudsete põllutööliste olukord. Milliks neil on vaja laulda patriootilisi lau-

---

¹ „Проблема“, № 64, 13. juulil 1912.

le... Muidugi võivad ka töölised, kes kõige vastikumates tingimustes elavad, pidu pidada, kus puhata saaks. Kuid see päev peab olema töötajate pidupäev."¹

„Kodanlusel pole palju aastas üks päev „isamaale pikendada“, aga mis põhjust on sulasel mu isamaa, mu õnn ja rõõm laulda, kui ta päikese tõusust hilja õhtuni aita tõstab või heina niidab?”²

„Pravda“, väidates, kuidas kodanlus kasutas ära rahvuslikke traditsioone, mõistis hukka niisugused rahvuslikud meelalutused ning tugevndas tööliste klassiteadvust. Vaatamata aktiivsusele ei läinud eesti kodanlusel korda proletariaadi teadvust ümardada nationalismi mürgiga. Selles olid suured teened ka eesti töölisajalehel „Liir“, mis oli „Pravda“ kaasaegne ja töölisi internationalismi vaimus kasvatas. „Pravda“ oli eesti bolševistlikule ajalehele

---

¹ „Tippabga“, № 64, 13. juunil 1912.

² J. Lucein, „Tööliikumine eestis Stolõpini reaktsiooni ja uue revolutsiooni tõusu aastail“, Tallinn, 1960, lk. 189, „Liir“ № 1, 15. juunil 1912.

„Kiir“ teenäitajaks ja julgustajaks. Käsikäes „Pravdaga“ rajas „Kiir“ eesti töölisajakirjanduse traditsioonid.

Kogu maal toimunud poliitilistel streikidel ja väljastumistel oli määratu suur tähtsus. Nad väljendasid tööliste revolutsioonilise entusiasmi kasvu. Pravda näitas tööliste solidaarsuse tähtsust, mis oli nagu soomusrüü, millega töölisel võisid end kaitsta ja mille vastu purnesid kapitalistide salarajitsused. Pravda kasvatas eesti töölisi vahetult oma artiklite ja sõnumite kaudu, kandes töörahva hulkadesse marksismi-leninismi ideid ja koondas eesti bolshevikud partei loosungite alla. Ta tegi seda väga oskuslikult, kasutades pidevalt kohalikku materjali, mis oli töölistele lähedane ja arusaadav, tõstis tööliste klassiteadvust, ohutas võitlusvaimu, rõõmustas koos tööliste sarvutustega ning kaotuste puhul näitas asjalikult ära kaotuste põhjused. „Ta annab meile teateid ühiskonna elust, mitte kannistatult, efekti taga ajades, vaid tõepä-

raselt. Ta sisendab meile usku meie jõusse, annab energiat iseseisvaks võitluseks, kasvatab seltsimehelikkust ja solidaarsust. Nagu hele täht valgustab ta meie elu ja kutsub meid valguse juurde. Ta väitab meile meie vead ja puudused." ¹

Miski ei suutnud pidurdada tööliikumise arenemist. Eesti proletariaat tugines ja kasvas üldises võitluses mõisnike ja kapitalistidega ning liitus kogu Venemaa proletariaadi klassivõitlusega. Töölised ja talupojad demonstreerisid oma valmisolekut tsaarivalitsuse omavoli vastu võitlemiseks. Koos teistega sammus Eesti proletariaat vastu revolutsioonile.

---

¹ 'Trabga', № 101, 26. augustil 1912.

Kokkuvõte

Aastad 1912-1914 olid Venemaa tööliikumises suure murrangu aastateks. Siin ja seal puhkenud majanduslikud streigid muutusid aegamööda võimsaks streikide vooluks, milles ikka tugevamini hakkasid kõlama poliitiliste nõudmiste nõodid. Tööliikumine võttis iha enam revolutsioonilise iseloomu. Tööliklass asus kapitaliste ja tsaarimonarhiat massiliselt ründama. „Majanduslike ja poliitiliste streikide laine tõusis nii kõrgele, et Venemaa oli selles suhtes jällegi maailma kõigi maade, isegi kõige arenenumate esotsas.“¹

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 418.

Töölise poliitiline võitlus, mis väljendas kogu maa vajadusi, omas üldrahvalikku tähtsust. Lenin väitis, et nütteksikute õiguste nõudmine, vaid üldine õigusetus tõmbas töölisi otsustavale võitlusele tsarismi vastu.¹

Revolutsioonilise liikumise laine tõi päeva valgeli töölise poliitilise päevalehe ning üle kogu maa käis vene töörahva kindel otsus rünnata partei ja V. I. Leniniiga esotsas uuesti isevalitsust ja sukkordiga hinna ust võita.² „Pravda“ oli V. I. Lenini vabastusideede propageerijaks ja kaitsetes rõhutatud rahvaste huve, väidates neile te vabanemiseks sotsiaalsest ja rahvuslikust rõhumisest. „Kes väitab meie õige võitluse tee? Kes hoiatab meid õigeaegselt avalike ja vajatud vaenlaste eest? Kes vaalutab häbi- posti proletariaadi „sõprade“ äraandlikkuse? Seda teeb ainult marksistlik Töölisaja-

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 418.

² „Noorte Hääli“, № 104, 5. mail 1962.

leht „Pravda“.¹

Suur oli „Pravda“ osa ääremaade tööliste ja talupoegade liikumise juhtimisel ja suunamisel. V. I. Lenin võitles „Pravda“ lehekülgedel sihikindlalt tööliklassi ja talurahva liidu eest. „Ta näitas, et maal on kogunenud rohkesti tuldrõtvat materjali ning et talurahvas võib vabaneda orjusest ja viletsusest üksnes revolutsiooni teel, tööliklassi juhtimisel.“² Formuleerides tööliste nõudmised ja organiseerides streikijatele teiste ettevõtete ja linnade tööliste toetust, tõmbas ta võitlusesse kaasa ikka uusi töölikhihti. Üksikute ettevõtete töölisel nägid, et nad pole üksi, et nende võitlus moodustab ühe osa Venemaa proletariaadi võitlusest. Ta kasvatas erinevate rahvaste klassiteadvust, solidaarsust ja juhtis nende revolutsioonilise jõu üldiseks vabastusliikumiseks.

„Pravda“ tihedalt sidus ja ühendas kõik bolševistlikud organisatsioonid Venemaal V. I. Lenini ja partei Keskkomitee ümber. Kogu

---

¹ „Политическое самодвижение“, № 4, 1962, lk. 76.

² V. I. Lenin, Elulugu, Tallinn, 1961, lk. 206.

tema tegevus oli seotud otsustava võitlusega oportunistidega ja kodanluse agentidega töölisklassi liikumises. V. I. Lenini juhtimisel võitles ta likvideatoritega, isoleeris nad töölisklassist ja saavutas tähelepanuväärse töölisklassi ühtsuse Venemaal.

'Pravda' mõistis hukka mustasajalaste reaktsioonilise natsionalismi, kes püüdis kindlustada ühe rahvuse privileege, allutades kõik teised mittevõrdõiguslikku ja isegi täiesti õigusetu olukorda, nagu olid näiteks juudid. Pidades halastamatut võitlust väiksemategi rahvustiku rõhumise nähtuste vastu, oli partei rahvusprogramm tõhusaks relvaks revolutsioonilises võitluses. Selle loosungi abil võitis 'Pravda' kui järjekindel rahvustiku rõhumise vastu võitleja Venemaa rõhutatud rahvused enda poole. Kaitses masse natsionalismi ja šovinismi mürgi eest, võis ainult revolutsiooniline sotsiaaldemokraatia sellele vastu seada internatsionaalsismi proovitud relva - klassivõitluse ühtsuse ja jagamatuse.

'Pravda' kasvatas töölisklassis ja talupoegades uskumende jõusse ja võimalusse

kukutada tsarism, teostada kodanlik-demo-
kraatlik revolutsioon ning minna üle sotsia-
listlikule revolutsioonile. Aga usku oma jõus-
se eelseisvate ülesannete teostamiseks vajab
töölisklass väga peale siingid ja laastavaid
reaktsiooniaastaid. Paljurahvusline ääremaa-
de proletariaat jõudis arusaamisele, et
liidus kogu Venemaa proletariaadiga võivad
wad oma olukorda parandada ning aktiiv-
selt valmistusid tõrjeks võitluseks. 'Prav-
da' väitas, et kaasaegne uue proletariaat-
see on suur, otsustav ühiskondlik jõud.'

'Pravda' kasvatas masse ja organi-
seeris tema võitlust, see teimus „nütte ai-
malt ajalehe lehekülgedel, vaid kõigis ajalehe
artiklites".² 'Pravda' veebid olid avatud sö-
numitele Ukrainast, Türgi-Kaukaasiast ja
Baltimaadelt. Ta oli omase ja lähedane kõi-
gile töölistele. Nähes 'Pravdas' oma huvide parimat
kaitsjat, informeerisid esirindlikud töölised
ajalokke pidevalt kõigist sündmustest. „Pravda-

---

¹ 'Исправка', № 18, 23. jaanuaril 1913.

² 'Торгово-бумажная война', № 5, 1937, lk. 25.

see oli rahva elu, tema suunaja ja lootuste väljendaja, tema minevik, olevik ja tulevik, tema unelmad ja lootused.¹

Ei olnud säärast paika Venemaal, kuhu polks jõudnud „Pravda“ sütitav sõna, kus polks leidunud tema kirjasaatjaid. „Pravda“ sünnist alates on teda kirjutanud rahva käsi, sellest ajast on töolis- ja maa kirjasaatjad olnud ajalehe veergudel mitte ainult külalised, vaid peremehed. „Siin võitles sullega relvastatud töölikirjasaatjate armee teravate kirjutistega kõigi klassivaenuliku, kõigi oma elu ärallanu vastu.“²

„Pravda“ kaudu oli parteil pidev kontakt tööliste laiaade hulkadega, kes, lugedes ajalehte, mõistsid, et nendega räägib partei.³ Ta oli relvaks, mille abil bolševike partei organiseeris tööliste massilist liikumist. Ainult „Pravda“ kaudu oli võimalik jõuda ühtse bolševike liinini kõigis parteiorgani-

---

¹ A. Pomanov, „Pravda“ - razema nožei mpyga, Moskva, 1962, lk. 5.

² „Sirp ja Vasar“, № 18, 5. mail 1962.

³ „Rahva Hääl“, № 105, 5. mail 1962.

satsioonides.¹

Oma organisatoorse ja kasvatusliku tegevusega ning printsipiaalse suhtumisega töö-
lisklassi võitlusesse kasvatas 'Pravda' üles terve
pölvkonna revolutsioonilisi töölisi, sadu tuhan-
deid esindlikke ja ennastalgavaid revolutsi-
ooni-, tööliklassi- ja rahva huvide eest võit-
lejaid.² Eksisteerimud üldse 2 aastat 2 1/2
kuud, täitis ta selle lühikese ajaga oma üles-
ande ja omas suure ajaloolise tähtsuse. Kui
palju rõõmu on sellest, et 'Pravda' äratas sun-
ned tööliste ja talupoegade massid ja kuidas
see mass ka kõige väiksemale väljakutsule
vastas kui üks, saates korda oma tahtet.³

Nähes, millist revolutsioonilist jõudu
omas 'Pravda', kiusas tsaristlik politsei teda
taga ning sulges korduvalt, kuid ta tõusis na-
gu fooniks tuhast muesti ellu, muutes oi-
nult oma nime.⁴ Töölised tundsid ta alati
ära ja nimetasid teda inna 'Pravdaks'. Vahe-

---

¹ А. М. Володарская, Ленин и Партия в годы назрева-
ния революционного кризиса, Москва, 1960, л. 116.

² Мемория КПСС, Москва, 1962, л. 163.

³ 'Красная летопись', № 5, 1922, л. 19.

⁴ D. Rudnev, viidatud Joes, л. 98.

tub nimi, kuid „Pravda“ jääb muutmatus, samuti nagu proletariaadi liikumine.”¹

Maailmasõja eel „Pravda“ suleti. Tsaarivalitsus ei võinud lubada, et sel momendil, kui tal oli vaja töölisi petta šovinismi mürgiga, oleks eksisteerinud legaalne töölisajakirjandus.”² Kuid valitsus märkas bolševike legaalse ajalehe tähtsust hilja, kui tööliikumine ajalehe juhtimisel oli muutunud nii tugevaks ja võimsaks, et seda polnud enam võimalik lüüa.

Peale tsaarivalitsuse kukutamist 1917. a. veebruaris hakkas bolševistlik „Pravda“ uuesti ilmuma, jätkates võitlust kapitalistliku korra kukutamise ja proletariaadi diktatuuri eest, etendades silmapaistvat osa suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni sepistamisel ja maailma esimese sotsialistliku riigi loomisel.

„Pravda“ 50-nda aastapäeva puhul,

---

¹ M. O. Munkkini, viidatud teos, lk. 150.

² „Болшевистская правда“, № 5, 1937, lk. 12.

märkides ära tema väljapaistraid teeneid revolutsioonilises liikumises, võitluses sotsialismi ja kommunismi võidu eest, suure marxistlik-leninliku õpetuse propageerimises ja elluviimises ning töötajate kommunistlikus kasvatuses, autasustati ajalehte Lenini ordeniga.⁴

N. S. Hrustšov oma arakõnes 'Pravda' 50-nda aastapäeva tähistamise pidulikul koosolekul märkis: „Võisimatult propageerib 'Pravda' rahuliku koeksistentsimise printsiipide võiduleviimise ja ülemaailmse rahu kindlustamise leninliku poliitikat ning võitleb rangetult selle eest, et tugevendada sotsialistliku sõprusühendust, rahvusvahelise kommunistliku liikumise ühtsust, nõukogude inimeste vennaliku solidaarsust kapitalistlike maade töötajatega, rahvusliku vabadusliikumise võitlejatega, kõigi progressiivsete jõududega, kes astuvad välja rahu, demokraatia ja sotsialismi eest. Ta paljastab nihaselt imperialismi riskjaliku olemust, peab leppimatut võitlust kodanluse inimesevikhajaliku ideo-

---

⁴ ENSV Ülemnõukogu Teataja №19, 11. mail 1962. a.

loogia vastu."¹

"Pravda", tööline revolutsiooniline proletariaadi võitluse lipukandja, jätkab võitlust kommunismi võidu eest meie maal ja kogu maailmas. Enam kui pool sajandit tagasi, kui "Pravda" hakkas ilmuma, oli kommunism alles kaugel eesmärg. Nüüd aga, nagu öeldakse NKP programmis: "... on kommunism muutunud kaasaja kõige suuremaks jõuks, inimesekonnaks, mida rajatakse maailma tohutu suurtele avarustele."² Enam kui pool sajandit tagasi kutsus "Pravda" tormijooksule isevalitsuse ja kapitalismi kantsi vastu, tänapäeval innustab "Pravda" vallutama sära- vaid kõrgusi, kuhu meie rahvas juba lähemas tulevikus piistitab kommunismi lipu.

---

¹ "Pravda", № 126, 6. mail 1962

² Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1961, lk. 3.

Bibliograafia

Marksismi-leninismi klassikud.

- Marx, K. ja Engels, F., Kommunistliku partei manifest, Tallinn, 1955.
- Lenin, V. I., Rahvus- ja koloniaalküsimus, Tallinn, 1957.
- Lenin, V. I., Streikidest, Teosed, 4. kd., Tallinn, 1950.
- Lenin, V. I., Maa taplus, Teosed, 5. kd., Tallinn, 1951.
- Lenin, V. I., Meelavalduste algus, Teosed, 16. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Stolõpin ja revolutsioon, Teosed, 17. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Majanduslik ja poliitiline streik, Teosed, 18. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Pool aastat kestunud töö tulemused, Teosed, 18. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Revolutsiooniline tõus, Teosed, 18. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., VSDTP Keskkomitee poolt parteitöötajatega korraldatud nõupidamiste teadaanne ja resolutsioonid, Teosed, 18. kd., Tallinn, 1953.

- Lenin, V. I., Mõnda tulemustest ja faktidest,
Teosed, 19. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Rahvusliku kultuuriautonoomia
kohta, Teosed, 19. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Revolutsioonilise proletariaadi
maidemonstratsioonid, Teosed,
19. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I. Kriitilisi märkmeid rahvusku-
simuse kohta, Teosed, 20. kd.,
Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Märkus "Töimeetuse poolt" Ukraina
Lola, "Mõistete Ukraina töö-
listele" kohta, Teosed, 20. kd., Tal-
linn, 1953.
- Lenin, V. I., Rahvuspoliitika küsimustest,
Teosed, 20. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., Rahvaste enesemääramise õigu-
rust, Teosed, 20. kd., Tallinn, 1953.
- Lenin, V. I., M. A. Gorkile, Teosed, 35. kd., Tal-
linn, 1955.
- Lenin, V. I., Tšessa Ammandile, Teosed,
35. kd., Tallinn, 1955.

V. I. Lenin, Elukogu, Tallinn, 1961.

V. I. Lenin, Lühine ülevaade elust ja tegevusest, Tallinn, 1961.

NLKP ja NSVL valitsuse otsused.

NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee plenumite resolutsioonid ja otsused, I osa, Tallinn, 1955 - Resolutsioonid ja otsused.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1961.

Allikmaterjalid.

„Трабга“, 1912-1913.

„Трабга трыда“, 1913.

„Пролетарская трабга“, 1913-1914.

„Тумь трабгор“, 1914.

„Рабочая трабга“, 1913.

„Рабочий“, 1914.

„Северная трабга“, 1913.

„За трабгу“, 1913.

„Трудговая трабга“, 1914.

Kirjandus.

- Берикетов, Х.Т., Люди и народы Кавказа,
Намгук, 1961.
- Бонн-Брусвар, В.Д., Убийство Анри Луизи-
кого и дело Бейлиса, Москва, 1921.
- Eesti NSV ajalugu, Tallinn, 1957.
- История Коммунистической партии Азерб.
Сайгумана, Баку, 1958.
- История КПСС, Москва, 1962.
- История Украинской ССР, I, Киев, 1956.
- Кириллук, Е.П., Великий украинский поэт
революционер - демократ
И.Т. Шевченко, Москва, 1954.
- Ковалев, С.М., Большевикская "Правда", 1941.
- Kaizjanovski, J., Mõtleja ja revolutsionäär,
Tallinn, 1960.
- Laul, E. Eesti töölisajakirjanduse Tallinn, 1962.
- Lukin, J., Töeliskultuuri ja Eesti Stalõpini
reaktsiooni ja ühe revolutsiooni
tõusu aastail, Tallinn, 1960.
- Mälestusi V. I. Leninist, Tallinn, 1961.
- Ольминский, М., Из эпохи "Звезды" и "Правды",
Москва, 1956.
- Очерки истории Коммунистической партии
Грузии, 1957.

- Травда и Азербайджан, Баку, 1962.
Романов, А., Травда — газета людей труда,
Москва, 1962.
Rudner, D., Leninlik Pravda ja tööliskõu-
mine Eestis, Tallinn, 1962.
Stalin, J. V., Marksism ja rahvuskeisimus,
1953.
Шагер, А. С., Царская Россия и дело Бейлуса,
Москва, 1934.
Тарасенко, А., Ленини слав sõna, Tallinn, 1960.
Володарская, А. М., Ленин и партия в годы
назревания революционного
кризиса, Москва, 1960.

Periodika.

Ajakirjad.

- Большевистская печать, № 5, 1937.
Eesti Kommunist, № 5, 1957.
Eesti NSV Teataja, 1962.
Мемориальный журнал, № 3-4, 1937.
Красная мотось, № 5, 1922.
Политическое самообразование, № 4, 1962.
Вопросы истории, № 5, 1962.

Ajalised.

„Noorte Hääled“, 1962.

„Tõrva“, 1962.

„Rahva Hääled“, 1962.

„Sümp ja Vasar“, 1962.

Sijukord

Sissejuhatus	lk. 2
<u>I</u> „Pravda“ osatähtsus revolutsioonilise liikumise juhtimisel Ukrainas.	
1. Ukraina töörahva võitlus sotsiaalse ja rahvusliku võitluse vastu.	lk. 22
2. „Pravda“ võitlus juutide tagaaiustamise vastu.	lk. 40
<u>II</u> Taga-Kaukaasia proletariaat une revolutsiooni tõusu aastail.	
1. Paljurahvusliku Bakum proletariaadi ühine väljastumine.	lk. 61 63
2. „Pravda“ võitlus likvidatorite ja kodanlike natsionalistidega.	lk. 83
<u>III</u> „Pravda“ [redacted] osa Eesti tööliste ja talupoegade revolutsioonilises võitluses.	lk. 91
Kokkuvõte.	lk. 116
Bibliograafia.	lk. 126

Staj